DROŠĪBĀ VIENOTA ZEMGALE

Ārkārtas notikumi un krīzes vadības vadlīnijas pašvaldību speciālistiem

2026

Finansē Eiropas Savienība NextGenerationEU

2027 Nacionālais attīstības plāns

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

ZEMGALES PLĀNOŠANAS REĢIONS

DROŠĪBĀ VIENOTA ZEMGALE

ĀRKĀRTAS NOTIKUMU UN KRĪZES VADĪBAS VADLĪNIJAS PAŠVALDĪBU SPECIĀLISTIEM

Vadlīnijas izstrādātās Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 3.1. reformas un investīciju virziena "Reģionālā politika" 3.1.1.2. reformas "Administratīvi teritoriālā reforma" investīcijas 3.1.1.2.i. "Pašvaldību kapacitātes stiprināšana to darbības efektivitātes un kvalitātes uzlabošanai" projekta Nr.3.1.1.2.i.0/1/22/I/VARAM/001 "Pašvaldību kapacitātes stiprināšana to darbības efektivitātes un kvalitātes uzlabošanai" ietvaros.

Par saturu pilnībā atbild Zemgales plānošanas reģions un tā var neatspoguļot Eiropas Savienības oficiālo nostāju. Ar projekta aprakstu un īstenotajām aktivitātēm iespējams iepazīties: https://ej.uz/pasvaldibukapacitatesstiprinasana

Finansē Eiropas Savienība NextGenerationEU

2027 Nacionālais attīstības plāns

Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija

ZEMGALES PLĀNOŠANAS REĢIONS

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

AM – Aizsardzības ministrija

CAK – Civilās aizsardzības komisija

DNP – Darbības nepārtrauktības plāns

KEM – Klimata un enerģētikas ministrija

KI – kritiskā infrastruktūra

KMC – NMPD Katastrofu medicīnas centrs

MK – Ministru kabinets

NBS – Nacionālie Bruņotie spēki

NMPD – Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests

NVO – nevalstiskās organizācijas

Piel. – pielikums

Possessor – Publisko aktīvu pārvaldītājs

SM – Satiksmes ministrija

VARAM - Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija

VDD – Valsts drošības dienests

VM – Veselības ministrija

VP – Valsts policija

VUGD – Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

VVD – Valsts vides dienests

SATURS

Ievads **6**

1. Rutīnas menedžments **7**

1.1. Jēdziena saturs un skaidrojums 7

1.2. Pašvaldības kritiskā infrastruktūra 7

1.3. Pašvaldības darbības nepārtrauktība 8

1.4. Pašvaldības darbības nepārtrauktības plāna saturs 10

1.5. Darbības nepārtrauktības finanšu un atbalsta jautājumi 10

1.6. Darbības nepārtrauktības plānošana un ziņošana par incidentiem 11

2. Risku pārvaldība un darbības pirms risku identificēšanas **13**

2.1. Risku pārvaldība 13

2.2. Risku identificēšana 13

2.3. Darbs ar riskiem 13

2.4. Risku ietekmes novērtēšana ar rekomendēto SVID risku matricu 15

2.5. Darbības pēc risku identificēšanas un apstrādes 16

3. Ārkārtas notikumu vadība jeb krīzes menedžments **18**

3.1. Krīzes vadības skaidrojums 18

3.2. Rīcību algoritmi 18

3.2.1. Situācijas izvērtēšana pirms lēmuma par CAK sasaukšanu 18

3.2.2. Rīcību algoritma kārtība 19

1) Rīkojums par CAK sasaukšanu 19
2) CAK apziņošanas shēma 20
3) Lomu sadalīšana un atbildīgo personu norīkošana 20
4) CAK komunikācijas iekšējais un ārējais protokols 21
5) CAK operatīvās informācijas čata izveide 22
6) Aktuālo zaudējumu un esošās situācijas apzināšana 22
7) Iedzīvotāju zvanu centra (“karstais tālrunis”) izveide 23
8) Paziņojuma novadīšanas metodes un veidi līdz iedzīvotājiem un pašvaldības infrastruktūras objektiem 24
9) Pašvaldības rīcībā esošo resursu un spēju izvērtēšana 24
10) Pašvaldības iespēju apzināšana (aktualizācija) papildu resursu un palīdzības piesaistei no citām valsts un pašvaldību iestādēm 24
11) Subsidiāro (sekundāro) risku iestāšanās iespējamību izvērtēšana pilsētā vai pašvaldības novadā 25
12) Situāciju modelēšana, lai izvērtētu ietekmi uz citiem pakalpojumu sniedzējiem pašvaldībai un iedzīvotājiem 26
13) Pašvaldības objektu un sociālo iestāžu pastāvīgs monitorings visā krīzes skartajā reģionā 26
14) CAK darba grafika sastādīšana 27
15) Darbības krīzes noslēguma fāzē 27

4. Pēckrīzes menedžments **28**
4.1. Situācijas izvērtēšana 28
4.2. Zaudējumu un seku novērtējums 28
4.3. Darbības atjaunošana 28
4.4. Psiholoģiskais atbalsts 28
4.5. Pašvaldības reputācija 28
4.6. Pēc krīzes mācību organizēšana 29
Pielikumi **30**
1. pielikums. Likumdošanas aktu saīsināts apkopojums

IEVADS

Mūsdienu mainīgajā ģeopolitiskajā situācijā un strauju ekonomisko svārstību apstākļos ir nepieciešams stiprināt pašvaldību spēju ne tikai reaģēt uz krīzēm, bet arī nodrošināt nepārtrauktu pašvaldības pamatfunkciju realizēšanu tās administratīvajā teritorijā. Pašvaldību spēja adaptēties ir kļuvusi par kritisku prioritāti. Šis izdevums ir pirmais mēģinājums Latvijā sistēmiski definēt pašvaldību un to kapitālsabiedrību rīcības ietvaru ārkārtas situācijās, aizpildot līdz šim pastāvējušo plaisu starp teorētiskiem civilās aizsardzības plāniem un praktisku, ikdienā piemērojamu rīcību.

Šis dokuments nav stingrs rīkojums, bet gan Projekta ietvaros veidots un īstenots stratēģiska redzējuma un informatīva atbalsta rīks, kas balstīts uz tajā īstenotajām teorētiskajām un praktiskajām mācībām, kā arī gūtajiem novērojumiem un secinājumiem. Tā galvenais uzdevums ir kalpot par atbalsta līdzekli gan mierīgos ikdienas apstākļos, gan brīžos, kad nepieciešama tūlītēja, koordinēta un izlēmīga rīcība.

Vadlīnijas ir veidotas kā papildināms, uzlabojams un praktiski izmantojams rīks, lai palīdzētu pašvaldību vadītājiem un infrastruktūras apsaimniekotājiem plānot organizatoriskos procesus tā, lai pat sarežģītās krīzes situācijās iedzīvotāji turpinātu saņemt vitāli svarīgos pakalpojumus. Lai nodrošinātu maksimālu pārskatāmību un ērtu lietošanu, izdevums ir strukturēts četrās daļās:

1. **Rutīnas menedžments**: Uzsvars uz efektīvu ikdienas darbu, kas veido stabilu pamatu jebkurai turpmākai rīcībai.

2. **Risku pārvaldība**: Uz riskiem balstītas domāšanas attīstīšana. Tas ir aicinājums ikvienam pašvaldības uzņēmuma darbiniekam saredzēt potenciālos apdraudējumus, pirms tie kļūst par krīzi.

3. **Krīzes rīcības algoritmi**: Konkrēti, soli pa solim izstrādāti rīcības modeļi situācijām, kad nepieciešama tūlītēja reakcija.

4. **Pēckrīzes menedžments**: Darbu noslēguma fāze – no juridisko procesu sakārtošanas līdz pieredzes analīzei, kas palīdz plānot nākotnes mācības un novērst kļūdu atkārtošanos.

Šī izdevuma fokuss ir unikāls ar to, ka tas pievēršas **pašvaldības funkcionāli** kritiskajai infrastruktūrai. Atšķirībā no valsts nozīmes kritiskās infrastruktūras objektiem, pašvaldību līmenī pastāv plašs tīkls ar iestādēm, kurām saskaņā ar regulējumu var nebūt oficiāla "kritiskās infrastruktūras" (KI) statusa, taču to darbības apstāšanās paralizētu pašvaldības ikdienas darbu.

Šīs vadlīnijas ir aicinājums uz profesionālu un proaktīvu pieeju, lai ikviena pašvaldība būtu noturīga, droša un spējīga pildīt savus solījumus iedzīvotājiem neatkarīgi no apstākļiem. Tās izstrādātas pašvaldību izpilddirektoriem, funkcionālās kritiskās infrastruktūras objektu vadītājiem, pašvaldību civilās aizsardzības formējumiem, valsts un pašvaldību uzņēmumu juridiskajiem sadarbības partneriem, kā arī privātajām kapitālsabiedrībām, kuras apsaimnieko vai sniedz pakalpojumus publiski funkcionālai infrastruktūrai.

1. RUTĪNAS MENEDŽMENTS

1.1. Jēdziena saturs un skaidrojums

Rutīnas menedžments ir darbības nepārtrauktības un pašvaldības noturības jēdziens un pasākumu kopums, ar kura palīdzību pašvaldība nodrošina objektu un infrastruktūras "dzīvotspēju". No pašvaldības darbības nepārtrauktības ir atkarīga tās spēja efektīvi rīkoties iespējamās krīzes situācijās.

Pirms desmit gadiem izstrādātie un starptautiski pieņemtie normatīvie akti, kā arī tiem sekojošie nacionālie normatīvie akti, rekomendācijas un instrukcijas nespēs pašvaldību uzņēmumiem un iestādēm prognozēt efektīvu rīcību dažādu apdraudējumu gadījumos. Tādēļ mūsdienās ikdienas rīcība un pašvaldību gatavība krīzes situācijām ir atkarīga no:

1. **Uz riskiem balstītas domāšanas iemaņu attīstīšanas** (riska menedžments) un integrēšanas personāla ikdienas darba procedūrās un rīcības plānos visās pašvaldības struktūrvienībās;
2. **Atbilstoša darbības nepārtrauktības plāna izstrādes** un integrēšanas pašvaldības resursu efektīvā plānošanā, pārvaldībā un personāla apmācību procesos;
3. **Reaģēšanas algoritmu testēšanā** ikdienas apmācībās**.**

Ne visi ārkārtas notikumi pašvaldībā ir jādefinē kā krīze! Krīze ir neparedzēta valsts un sabiedrību apdraudošs notikums vai situācija, kad ikdienas spējas nav pietiekamas tās postošo apstākļu novēršanai un ir nepieciešama stratēģiska, adaptīva un savlaicīga reakcija, lai saglabātu valsts, sabiedrības, vides vai saimnieciskās darbības drošību, kā arī cilvēku veselību un dzīvību.

Krīzes izsludināšanai ir trīs pamata nosacījumi:

1. ZAUDĒJUMI
2. RESURSI
3. LAIKS

Pārējie notikumi tiek definēti kā negadījumi un katastrofas, kuru risināšanai pašvaldība arī var sasaukt Rīcības grupu, jo nav nepieciešamības iesaistīt Civilās aizsardzības komisiju (CAK).

SVARĪGI! Strauji mainīgajā ģeopolitiskajā, ekonomiskajā un jauno tehnoloģiju attīstības laikmetā būtu jāpārskata iepriekš pašvaldībās definētie riski.

Risku mazināšanas pasākumu efektivitāte un risku atkārtots izvērtējums būtu jāveic katru gadu (iepriekšējās rekomendācijas - reizi piecos gados).

Arī Latvijas ģeogrāfiskajā izvietojumā dabas stihiju radītie riski (stiprs lietus, krusa, vētras, plūdi u.c.) un to ietekme uz pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem un iedzīvotāju labklājību turpina pieaugt, tādēļ reaģēšanas gatavība ir atkarīga no rutīnas menedžmenta efektīvas ieviešanas un uzturēšanas.

1.2. Pašvaldības kritiskā infrastruktūra

Saskaņā ar Nacionālās drošības likuma 22.[2] pantu kritiskā infrastruktūra ir Latvijas Republikā izvietoti objekti, sistēmas vai to daļas un pakalpojumi, kuri ir būtiski svarīgu sabiedrības funkciju īstenošanas, kā arī cilvēku veselības aizsardzības, drošības, ekonomiskās vai sociālās labklājības nodrošināšanai, un kuru iznīcināšana vai darbības traucējumi būtiski ietekmētu valsts un sabiedrības pamatfunkciju īstenošanu.

Vairākām pašvaldībām ir apstiprināts vai daļēji apstiprināts kritiskās infrastruktūras objektu saraksts. Likumdošanā noteiktos objektu darbības nepārtrauktības plānus var sagatavot katram objektam atsevišķi, vai izstrādāt vienotu plānu visiem pašvaldības kritiskās infrastruktūras objektiem.

Risku pašnovērtējumu pašvaldība var veikt katrā struktūrvienībā atsevišķi vai arī kopumā, piemēram, pašvaldības komunālajā saimniecībā. Ieteicams izstrādāt vienotu pašvaldības procedūru risku identificēšanai un risku novērtēšanai. Izvērtējot **iespējamību** (cik liela varbūtība, ka risks iestāsies) un **ietekmi** (cik būtisks būs apdraudējums) var rasties arī tādi riski kā slikta finanšu pārvaldība, nesakārtota iepirkumu sistēma, bieži kiberdrošības apdraudējumi, datu aizsardzības nepilnības, neveiksmīga projektu vadība, personāla neapmierinātība, normatīvo aktu pārkāpumi u.c. Šie riski tiešā veidā neietekmēs rīcību ārkārtas situācijā, bet var kritiskā brīdī izpausties kā subsidiārais risks

Pašvaldības funkcionēšanai nozīmīga kritiskā infrastruktūra ir tā, kuru katra pašvaldība saskaņā ar risku pašnovērtējumu identificē un nosaka kā funkcionēšanai nozīmīgu kritisko infrastruktūru. Pašvaldībām ir jāizvērtē, kādi funkcionēšanai nozīmīgas kritiskās infrastruktūras bojājumi, traucējumi vai iznīcināšanas gadījumi ietekmēs pašvaldības iedzīvotāju drošību vai labklājību, īpašumu aizsardzību, darbības nepārtrauktību vai sniegto pakalpojumu kvalitāti.

1.3. Pašvaldības darbības nepārtrauktība

Pašvaldības darbības nepārtrauktības jēdziens no 2026. gada tiek papildināts ar apzīmējumu "kritiskās infrastruktūras darbības noturība" (skatīt 1. pielikumu). Privātajā sektorā plaši izmantotais darbības nepārtrauktības jēdziens pēdējo gadu laikā tiek pielietots arī publiskajā sektorā, turklāt tas ir iestrādāts arī nacionālajā likumdošanā. **Uzņēmuma darbības nepārtrauktība** (angļu valodā: *business continuity*) ir uzņēmuma spēja turpināt nodrošināt savus pakalpojumus, uzturēt savu darbību vai ražošanas apjomus noteiktajā kvalitātē un apjomā arī pēc neparedzēta iekšēja vai ārēja apdraudējuma vai krīzes situācijās.

Ja pašvaldību kritiskās funkcijas nodrošināšanas objekti (piemēram, siltumapgāde, ūdenssaimniecība, ārstniecības pakalpojums u.c.) ir nodoti lietošanā privāta kapitāla uzņēmumiem, pašvaldības atbildība turpinās saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.10 "Kritiskās infrastruktūras apzināšanas, darbības nepārtrauktības, drošības un noturības pasākumu plānošanas, īstenošanas un incidentu paziņošanas kārtība".

Pašvaldībai jāinformē par kritērijiem, kuri būs jāvērtē, izstrādājot objekta darbības nepārtrauktības plānu un izvērtējot visus iespējamos apdraudējumus un riskus.

Izvērtējamie kritēriji ir:

1. **Zaudējumu kritērijs** (nosaka pēc iespējamā bojāgājušo vai ievainoto skaita);
2. **Ekonomiskās ietekmes kritērijs** (nosaka pēc saimniecisko zaudējumu apmēra vai preču un pakalpojumu kvalitātes samazināšanās, tajā skaitā pēc būtisku pakalpojumu pieejamības zuduma, pakalpojumu sniegšanas alternatīvām, kā arī pakalpojuma darbības pārtraukuma un atjaunošanas ilguma);
3. **Sabiedriskās ietekmes kritērijs** (nosaka pēc ietekmes uz sabiedrības uzticību, pēc fiziskām ciešanām un ikdienas dzīves traucējumiem, tajā skaitā pēc būtisku pakalpojumu pieejamības zuduma, pakalpojumu sniegšanas alternatīvām, kā arī pakalpojuma darbības pārtraukuma un atjaunošanas ilguma).
4. **Laiks, kas nepieciešams pašvaldībai, lai mazinātu apdraudējumu** (vai pašvaldībai ir pietiekami resursi, lai saprātīgā laikā likvidētu apdraudējumu).

Darbības nepārtrauktības plāna (DNP) mērķis ir nodrošināt uzņēmuma darbības nepārtrauktību situācijās, kad pastāv apdraudējums uzņēmuma vai iestādes personālam, infrastruktūrai, aktīviem, finansēm vai uzņēmumam deleģēto uzdevumu izpildei.

DNP uzdevums ir uzturēt un nodrošināt uzņēmuma pamatfunkcijas, identificēt un mazināt iespējamos riskus, kas varētu ietekmēt šo funkciju veikšanu.

Pārdomāts, strukturēts un kvalitatīvs DNP nodrošinās resursu un zināšanu pietiekamību, kā arī augstu gatavības līmeni rīcībai ārkārtas situācijās.

Sadarbības partneriem uzņēmums demonstrēs, ka ir izveidojis rīcību algoritmus ar plāna realizācijā iesaistītajām valsts iestādēm un institūcijām (SM, AM, VDD, VUGD, VM, NMPD, KMC, VP, u.c.).

DNP bez atbilstoši apmācīta personāla ir tikai formāls dokuments!

Lai pasākumu kopums darbotos efektīvi:

- Jāapzina cilvēciskā faktora ietekme uz lēmumiem krīzes situācijās;
- Jāveido atšķirīga personāla politika pašvaldības kritisko funkciju iestādēs;
- Jāparedz iespējamais papildus stundu darba laiks darba līgumos;
- Jāpārskata personāla apdrošināšanas nosacījumi.

Sakarā ar iespējamu lēmumu pieņemšanu paaugstinātas spriedzes apstākļos, būtu jāorganizē mācības krīzes psiholoģijā un krīzes komunikācijā. Mācību mērķis ir mazināt riskus, ko rada darbinieku uzvedība (stress, bailes, emocijas, nogurums, kļūdas, manipulācijas u.c.) un svarīgi paaugstināt personāla psiholoģisko noturību.

Uzņēmumu vadītājiem, izstrādājot DNP, papildus būtu ieteikums apgūt komandas psiholoģiju, līderību un lomu sadalījuma specifiku un citus jautājumus, kuri varētu skart plānu kvalitatīvu ieviešanu un sekojošu mācību plānošanu.

DNP un personāla apmācību plānam jābūt saprotamam, izpildāmam un auditējamam. Saprotamiem un saskaņotiem jābūt arī plānā aprakstīto rīcību algoritmiem katrā konkrētā gadījumā. Tādēļ darbības nepārtrauktības organizēšana būtu jādefinē trīs pamatvirzienos (līmeņos):

1. **Ikdienas organizatoriskais līmenis**

   Darbības nepārtrauktības nodrošināšana ikdienas darba apstākļos, nepiesaistot papildu resursus vai neveicot pāreju uz ārkārtas režīmu un neprasot būtisku palīdzību no sadarbības iestādēm vai kompetentām institūcijām. Viens no būtiskiem uzņēmuma finanšu apdraudējumiem ir reputācijas zaudēšanas risks, kas var ietekmēt sadarbības partneru uzticēšanos uzņēmumam.

2. **Sākotnējā pirms-riska līmenis**

   Darbības nepārtrauktības organizēšana iepriekš minētās likumdošanas kontekstā, valstī izsludinātās ārkārtējās situācijās, nepārvaramas varas apstākļos vai apdraudējuma gadījumos, kad uzņēmumam un tā struktūrvienībām nav tieša apdraudējuma, bet tiek apdraudēti vai būs nepietiekami uzņēmuma resursi, iespējama personāla nepietiekamība, nepietiekams tehniskais nodrošinājums, varētu tikt vai jau tiek daļēji paralizētas uzņēmuma pamata funkcijas.

3. **Paaugstināts riska līmenis**

   Darbības nepārtrauktības organizēšana iepriekš minētās likumdošanas kontekstā, valstī izsludinātās ārkārtējās situācijās, nepārvaramas varas apstākļos vai apdraudējuma gadījumos, kad tiek ietekmēta uzņēmuma pamatdarbība, personāls vai apmeklētāji. Uzņēmuma vai iestādes pamatfunkcijas ir apturētas, ir ieviests Krīzes komunikācijas protokols, un tālāko pasākumu koordināciju veic valstī sasauktā Krīzes padome un pašvaldībā sasauktā CAK saskaņā ar pašvaldības Civilās aizsardzības plānu.

Noturības un darbības nepārtrauktības pasākumu plānošana

Kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs, pamatojoties uz valsts kritiskās infrastruktūras riska novērtējumu un kritiskās infrastruktūras riska pašnovērtējuma rezultātiem, veic samērīgus un atbilstošus tehniskus, drošības un organizatoriskus pasākumus, kritiskās infrastruktūras noturības nodrošināšanai, tostarp:

1. organizatoriskus pasākumus, tostarp nosaka pamatpakalpojumus un ar to nodrošināšanu saistīto kritiskās infrastruktūras funkcionēšanai nozīmīgo informāciju un tehnoloģiskās iekārtas;
2. incidentu novēršanas pasākumus, ņemot vērā katastrofu riska mazināšanu un piemērošanos klimata pārmaiņām;
3. fiziskās drošības pasākumus, tostarp nodrošina apsardzi, ārējā perimetra drošību, piekļuves kontroli un caurlaižu režīmu;
4. darbības nepārtrauktības nodrošināšanas pasākumus, tostarp darbības nepārtrauktības plānošanu valsts apdraudējuma gadījumam;
5. reaģēšanas pasākumus incidentu seku novēršanai un mazināšanai, nosakot rīcību apdraudējumu situācijās;
6. darbības atjaunošanas pasākumus pēc incidentiem, ja tika traucēta pamatpakalpojuma nodrošināšanas nepārtrauktība;
7. personāla vadības pasākumus, tostarp nosaka kritisko personālu darbības nepārtrauktības nodrošināšanai, kvalifikācijas prasības, kā arī apzina tos darbiniekus, ieskaitot ārpakalpojuma sniedzējus, kuriem ir piekļuve kritiskās infrastruktūras funkcionēšanai nozīmīgajai informācijai un tehnoloģiskajām iekārtām, par kurām nepieciešams saņemt valsts drošības iestāžu atzinumu saskaņā ar Nacionālās drošības likuma 22.[2] panta 3.[3] daļu.

1.4. Pašvaldības darbības nepārtrauktības plāna saturs

Darbības nepārtrauktības plānā atspoguļoti:

1. **SAKARI -** elektronisko sakaru un balss telefonijas iekārtas un to datubāzes, tajā skaitā piekļuve no darba telpām, alternatīvās vai dublējošās sakaru un datu pārraides sistēmas. Nepieciešams paredzēt kārtību gadījumos, ja nedarbojas neviena no sakaru sistēmām, tad izstrādāt fiziskās apziņošanas kārtību.
2. **ELEKTRĪBAS APGĀDE -** elektroenerģijas apgādes iekārtas, alternatīvas un ārpakalpojumu ietekme uz elektrības piegādi.
3. **RESURSI -** dabasgāzes un naftas produktu pieejamība, pārtikas un dzeramā ūdens alternatīvas piegādes.
4. **SILTUMAPGĀDE** - siltumapgāde (apkure), ūdensapgāde, kanalizācijas pieejamība (alternatīvas).
5. **TRANSPORTS UN PIEGĀDES** - loģistikas risinājumi un to alternatīvas gadījumos, ja transports nav pieejams.
6. **DROŠAS DARBA TELPAS -** telpas un noliktavas pašvaldības resursu uzglabāšanai.
7. **CITI PASĀKUMI –** pasākumi, kuri nepieciešami pašvaldības darbības nepārtrauktības nodrošināšanai saskaņā ar iestādes risku pašnovērtējumu.

1.5. Darbības nepārtrauktības finanšu un atbalsta jautājumi

DNP ieviešanu un īstenošanu organizē pašvaldības. DNP finanšu resursi valsts iestādēm ir paredzēti nozares ministriju budžetos. Krīzes situācijās sadarbībā ar finanšu vadību būtu jāapraksta risku scenāriji un apdraudējumu mazināšanas risinājumi, kuriem ir nepieciešams tūlītējs finansiāls atbalsts.

Finanšu vadība ārkārtas situācijās ir būtiska ne tikai materiāli tehnisko resursu iegādei, darbinieku atalgojumam, norēķiniem ar pakalpojumu sniedzējiem vai pakalpojuma saņēmējiem, bet arī savstarpējiem norēķiniem ar banku un valsts budžetu.

Ja valstī tiek noteikta ārkārtas situācija, tiek ieviests atšķirīgs pašvaldības finansēšanas mehānisms, vienkāršotas iepirkumu procedūras, noteiktas skaidras naudas izņemšanas vietas, noteikta bez

atlīdzības medicīnas pakalpojumu, pārtikas produktu un dzeramā ūdens pieejamības nodrošināšanas kārtība, norādītas degvielas uzpildes stacijas u.c.

1.6. Darbības nepārtrauktības plānošana un ziņošana par incidentiem

Darbības nepārtrauktības pasākumus iestādēs un uzņēmumos uzdots īstenot atbilstoši Latvijas Republikas likumdošanai. Likumdošana, kas to nosaka, ir:

1. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums

11.pants. Pašvaldības domes, tās priekšsēdētāja, pašvaldības institūcijas un tās vadītāja uzdevumi un tiesības

(6) Pašvaldības institūcijas vadītāja uzdevumi ir šādi:

1) plānot un īstenot pašvaldības institūcijas nepārtrauktas darbības nodrošināšanai katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā nepieciešamo rīcību;

2) izstrādāt, saskaņot ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu un apstiprināt pašvaldības institūcijas īpašumā vai valdījumā esoša paaugstinātas bīstamības objekta civilās aizsardzības plānu;

3) nodrošināt sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plānā pašvaldības institūcijai noteikto pasākumu izpildi.

Darbības nepārtrauktības plānā atspoguļo arī rīcības algoritmus krīzes laikā. Pašvaldības izvērtē, kādas apdraudējumu un risku identificēšanas platformas tās pielieto un pārbauda, vai šīs platformas nav novecojušas vai kļuvušas neefektīvas.

Darbības nepārtrauktības plānam jābūt cieši saistītam ar rūpīgi izstrādātu, aktuālu apdraudējumu un risku vērtējumu, kas jāpārskata saskaņā ar konkrētas nozares specifiku.

Jāņem vērā riski, kuri var iestāties pēc tāda apdraudējuma kā:

- apdraudējums uzņēmuma personālam vai apmeklētājiem;
- apdraudējums nekustamam īpašumam, tā inženierkomunikācijām, uzņēmuma infrastruktūrai un aktīviem;
- apdraudējumi uzņēmuma pakalpojumiem (cilvēkresursiem);
- apdraudējumi apgādes un ārpakalpojuma saņemšanai;
- apdraudējumi uzņēmuma IT sistēmām, kuras nodrošina tā pamatfunkcijas;
- apdraudējumi, kuri saistīti ar valstī noteikto ārkārtējo situāciju sarakstu, piemēram, pandēmijas, dabas katastrofas, kinētiski uzbrukumi u.c.

Ārkārtas situācijā pastāv iespēja, ka pēc konkrēta apdraudējuma vairāki riski iestāsies vienlaicīgi. Šāda iespējamība tiek aprakstīta Darbības nepārtrauktības plāna sadaļā "Risku klasificēšana".

Ziņošana par incidentiem, kuri var ietekmēt Darbības nepārtrauktības plānu

Kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs pēc iespējas ātrāk, bet **ne vēlāk kā viena mēneša laikā** pēc sākotnējā paziņojuma iesniegšanas, ja kompetentā iestāde un kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs nav vienojušies citādi, sagatavo un iesniedz kompetentajai iestādei detalizētu ziņojumu, kas papildina sākotnējo paziņojumu ar pilnīgāku informāciju par incidentu.

Ziņojumā iekļauj:

1. incidenta detalizētu aprakstu;
2. incidenta iemeslus un cēloņus;
3. incidenta ietekmi uz pamatpakalpojumu sniegšanu;
4. veiktos vai plānotos pasākumus incidenta seku mazināšanai;
5. nepieciešamās izmaiņas noturības pasākumu, drošības un darbības nepārtrauktības plānošanas dokumentos.

2. RISKU PĀRVALDĪBA UN DARBĪBAS PIRMS RISKU IDENTIFICĒŠANAS

SVARĪGI! Risku vadību iedala trīs darbības ciklos:

1. Darbības, kuras identificē riskus;
2. Darbības, kuras nosaka risku ietekmi uz darbiniekiem vai uzņēmuma procesiem;
3. Darbības, kuras saistītas ar risku reģistrēšanu, vadību un risku mazināšanu.

2.1. Risku pārvaldība

Risku pārvaldības integrēšana korporatīvajā pārvaldībā, tostarp stratēģiskajā vadībā, kā arī visos organizācijas plānos, procesos un projektos, tai skaitā ikdienas lēmumu pieņemšanā visos struktūras līmeņos.

Risku pārvaldībai jābūt:

- **Efektīvai –** pareizi organizēta riska pārvaldība veicina uzņēmuma efektīvu darbības plānošanu un stratēģisko mērķu sasniegšanu. Svarīgi ir savlaicīgi paredzēt iespējamos riskus un nodrošināt efektīvus drošības, aizsardzības vai risku mazināšanas pasākumus.
- **Elastīgai -–** tai ir jāspēj pielāgoties dažādu iekšējo un ārējo faktoru izmaiņām un ietekmei uz esošiem procesiem un vēl neidentificētiem riskiem.

2.2. Risku identificēšana

Risku pārvaldības process tiek veikts vairākos soļos, lai nodrošinātu pamatotu risku izvērtēšanu pirms to izmantošanas pašvaldības risku matricās.

Pirmais solis – risku identificēšana

Visplašāk pielietojamās un vienkāršākās metodes risku identificēšanā ir:

1. Vēsturisko datu analīze;
2. Incidentu un notikumu analīze iekšējos procesos;
3. Incidentu un notikumu analīze līdzīgas sfēras uzņēmumos;
4. Darbinieku novērojumu pierakstu un pieredzes analīze;
5. Profesionālu ekspertu slēdzieni;
6. Valsts iestāžu pārbaudes akti vai rekomendācijas;
7. Izmaiņu analīze likumdošanā vai normatīvo aktu prasībās;

Noslēgumā, izmantojot *brainstorming* (no angļu val. ideju vētra) metodi, tiek veidota darba grupa un rīkota grupas sanāksme. Tā ir radoša tehnika, lai ģenerētu jaunas idejas, risinātu problēmas, identificētu jaunus riskus un mazinātu esošos riskus.

2.3. Darbs ar riskiem

Darbs ar riskiem ir sistemātiski vadīts, stingri koordinēts process ar mērķi mazināt risku ietekmi uz pašvaldības vai uzņēmumu stratēģisko mērķi.

Pašvaldībām šajā procesā ir papildu atbildība, jo tās rīkojas ar sabiedrības līdzekļiem. Pašvaldībām ir ar likumu deleģēti vitāli svarīgi pakalpojumi, un tām ir jāspēj demonstrēt ilgtspēja un stabilitāte pret riskiem.

Svarīgi grupēt riskus pēc risku profila.

Riska profils = riska veids + riska ietekme

Risku veidi ir:

- Operacionālie riski – riski, kas tieši ietekmē uzņēmuma darbu;
- Stratēģiskie riski – riski, kas ietekmē uzņēmuma stratēģijas sasniegšanu;
- Juridiskie riski – riski, kas saistīti ar līgumattiecību izbeigšanu un sankciju ietekmi uz uzņēmuma pamatdarbību;
- Finanšu riski – riski, kas ietekmē uzņēmuma maksātspēju un spēju realizēt iesāktos projektus;
- Vides riski - riski, kas ietekmē uzņēmuma saņemtās piesārņojošās darbības atļaujas; kā subsidiārais risks var iestāties arī operacionālais risks vai drošības risks;
- Drošības riski – riski, kas saistīti ar apdraudējumu cilvēkam, infrastruktūrai, iekārtām un citiem uzņēmuma aktīviem;
- Citi riski, tai skaitā personāla, kvalitātes, piegādes ķēžu, ģeopolitiskie un citi riski.

Otrais solis – metodiskā materiāla izvēle un risku analīze

Tiek izvēlēts atbilstošs metodiskais materiāls, kas vislabāk atbilst organizācijas iespējamo risku profilam, jo riska ietekmi var noteikt, izvērtējot to ar atbilstošāko risku izvērtēšanas metodi.

Vispopulārākā risku izvērtēšanas metode, kuru samērā plaši izmanto valsts kritiskās infrastruktūras objektos, ir **SVID (SWOT)** risku analīzes metode**.**

SVID risku analīzi izmanto gadījumos, kad ir būtiski identificēt un izvērtēt iekšējos un ārējos riskus, kas var ietekmēt cilvēku drošību un organizācijas darbību. Visbiežāk SVID izmanto:

- uzņēmumu stratēģiskajā plānošanā, valsts un pašvaldību pārvaldē esošās un nākotnē iespējamās situācijas analīzei;
- procesu, procedūru, plānu, projektu un stratēģiju izstrādei;
- krīžu vadībai.

SVID analīze ir risku stratēģiskās plānošanas rīks, kas apzīmē:

stiprās puses – **S**;

vājās puses – **V**;

iespējas – **I**;

draudus – **D**.

Trešais solis – riska koda piešķiršana un SVID analīze

Pēc risku identificēšanas un atbilstošas risku analīzes metodes izvēles, katram riskam tiek piešķirts unikāls kods, piemēram, kiberdrošības riskam - KDR-1, plūdu apdraudējuma riskam - PLR-1. Katrs risks tiek pārvietots attiecīgajā identifikācijas līmenī un izvērtēts, izmantojot SVID risku analīzi četros aspektos.

1. **Stiprās puses** - organizācijas jomas, ar kurām tā izceļas vai kas sniedz priekšrocības salīdzinājumā ar citiem. Piemēram, regulāras mācības, starptautisku auditoru pozitīvi vērtējumi, efektīvi risku mazināšanas procesi un procedūras.
2. **Vājās puses** - faktori, kurus organizācijai ir nepieciešams uzlabot sistēmās, procedūrās, procesos, pakalpojumos, iekārtu un mehānismu ekspluatācijā, kā arī apstākļos, kuri atkarīgi no nestabila ārpakalpojuma. Piemēram, regulāri darbības traucējumi, personāla motivācijas vai drošības sajūtas trūkums, zems atalgojums, pārāk bieža personāla rotācija ,uzlabojumiem nepietiek finanšu līdzekļu.
3. **Iespējas** - faktori, kurus organizācija var izmantot savu mērķu sasniegšanai. Piemēram, lielas iespējas piesaistīt papildu resursus no līdzfinansējuma avotiem, valsts atbalsts risku mazināšanai, kā arī atbalsta un veicināšanas programmas.
4. **Draudi** – faktori, kas var negatīvi ietekmēt organizācijas spēju sasniegt savus mērķus. Piemēram, jāņem vērā valsts pasīva rīcība acīmredzamu risku mazināšanā vai, pretēji, valsts lēmumi palielina riskus vai rada jaunus riskus konkrētā sektorā; ģeopolitiskā situācija, recesija, ekonomiskā lejupslīde vai izmaiņas ārpakalpojumu sniedzēju kvalitātē.

Ņemt vērā iekšējos un ārējos faktorus!

Stiprās un vājās puses parasti tiek uzskatītas par iekšējiem faktoriem, savukārt iespējas un draudi - par ārējiem faktoriem.

Iekšējie faktori:

- Organizācijas cilvēkresursi - darbinieki, valdes un padomes locekļi, juridiski piesaistītie papildu darbinieki;
- Pamatresursi - organizācijas aktīvi, ēkas, iekārtas, aprīkojums, transports;
- Finansiālie ieņēmumi - budžeta maksājumi, nodokļu ieņēmumi, ieņēmumi no iznomātiem īpašumiem, aizdevumu procenti un citi ienākumu avoti;
- Aktivitātes un procesi - pakalpojumi, ražošana, dalība projektos;
- Pieredze un zināšanas, veiksmīgi pabeigti projekti, atzinības vai apbalvojumi, piemēram, Latvijas Būvniecības gada balva u. c.

Ārējie faktori:

- Nākotnes tendences organizācijas darbības jomā vai sabiedrībā, makroekonomika, valsts vai starptautiskas atbalsta programmas;
- Ekonomika - vietējā, nacionālā vai starptautiskā;
- Finansējuma avoti - investori, fondi, ziedotāji, valsts vai ārvalstu programmas un projekti;
- Demogrāfiskā situācija - izmaiņas organizācijas darbinieku vecumā, dzimumā un kultūrā, pietiekama un profesionāla cilvēkresursu pieejamība;
- Likumdošana un nodokļu politika.

2.4. Risku ietekmes novērtēšana ar rekomendēto SVID risku matricu

Saskaņā ar riska iestāšanās varbūtību risku matricu iedala sektoros:

- **Zaļais sektors** – pieņemami riski (ļoti zema, zema);
- **Dzeltenais sektors** – jāuzrauga un jāplāno risku mazināšana (vidēja);
- **Sarkanais sektors** – steidzami ieviešami pasākumi (liela, ļoti liela, kritiska)

Virzieni, kuri tiek vērtēti:

Varbūtība (angļu val. *probability*)

Piešķirtie līmeņi:

- ļoti zema / reti,
- zema,
- vidēja,
- liela,
- ļoti liela / bieži/kritiska/katastrofāla.

Ietekmes (angļu val. *impact* / *consequence*) vai ievainojamības līmeņi

Piešķirtie līmeņi:

- ļoti zema / reti,
- zema,
- vidēja,
- liela,
- ļoti liela / bieži/kritiska/katastrofāla.

Varbūtība \ Ietekme	1 (ļoti zema)	2 (zema)	3 (vidēja)	4 (liela)	5 (ļoti liela)
5 (ļoti liela)	5	10	15	20	25
4 (liela)	4	8	12	16	20
3 (vidēja)	3	6	9	12	15
2 (zema)	2	4	6	8	10
1 (ļoti zema)	1	2	3	4	5

Risku vērtības:
1 – 8 - risku uzskata par pieņemamu, tomēr var izstrādāt un ieviest risku mazināšanas pasākumus potenciālo zaudējumu mazināšanai.
9 – 14 - rekomendē veikt riska mazināšanas pasākumus;
15 - obligāti ir jāievieš risku mazināšanas pasākumi.

1.tabula. Risku novērtējums.

2.5. Darbības pēc risku identificēšanas un apstrādes

Visi identificētie riski tiek iekļauti risku reģistrā. Risku reģistrā būtu jāievieto šāda informācija:

- Riska identificēšanas datums;
- Riska identificēšanas vieta;
- Riska skartā sektora atbildīgā persona;
- Piešķirtais riska identifikācijas numurs (piemēram, operacionālais risks OPR-1, kiberdrošības risks KDR-1 u.tml.);
- Identificētais apdraudējuma līmenis (var apzīmēt ar krāsām vai skaitliski);

- Riska identificēšanas metode;
- Riska mazināšanas pasākumi;
- Kā riska mazināšanas pasākumi samazināja riska ietekmi;
- Atbildīgā persona par riska mazināšanas pasākumu ieviešanu un uzturēšanu;
- Kontroles pasākumi un laiks, kurā atkārtoti būtu jāvērtē identificētais risks (piemēram, 1x mēnesī, 1x 3 mēnešos, 1x 6 mēnešos, 1x gadā).

Riska reģistrs ir pastāvīgi atjaunojams un uzturams. Risku reģistru ieteicams veidot kā pārskatāmu tabulu, ar kuru viegli strādāt risku vadītājam, un tas ir saprotams struktūrvienību vadītājiem un atbildīgajām amatpersonām.

3. ĀRKĀRTAS NOTIKUMU VADĪBA JEB KRĪZES MENEDŽMENTS

3.1.Krīzes vadības skaidrojums

Krīzes vadība ir stratēģija, procesu un procedūru kopums, ko organizācijas ieviešļai risinātu pēkšņus un negaidītus notikumus, kas var radīt draudus, traucēt to darbību, kaitēt reputācijai vai radīt finansiālus zaudējumus.

Krīzes vadības galvenais mērķis ir nodrošināt, lai pašvaldība vai pašvaldības uzņēmumi būtu gatavi ātri un efektīvi reaģēt krīzes gadījumā un pārvarēt krīzes situāciju. Neatkarīgi no tā, vai tā ir dabas katastrofa, sabiedrisko attiecību krīze, finansiāla neveiksme vai kiberdrošības pārkāpums, pašvaldībām ir jābūt strukturētam plānam šo izaicinājumu nekavējošai risināšanai.

Efektīva krīzes vadība koncentrējas ne tikai uz krīzes tiešo ietekmi, bet arī uz apdraudējuma un kaitējuma samazināšanu pašvaldībai vai pašvaldības uzņēmumiem.

Krīzes vadība prasa rūpīgu plānošanu, skaidru komunikāciju un ātru, izlēmīgu rīcību. Gatavojoties ātri un stratēģiski rīkoties krīzes gadījumā, pašvaldība var mazināt iespējamos subsidiāros riskus, saglabāt labu reputāciju un, pats svarīgākais, nodrošināt savas darbības nepārtrauktību.

Krīzes vadība ir proaktīva, nevis reaģējoša rīcība, nodrošinot, ka organizācija ir gatava pārvaldīt neparedzētus izaicinājumus.

Krīzes laikā efektīva funkciju nodrošināšana būs atkarīga ne tikai no rīcībspējas, personāla skaitliskās pietiekamības un personāla prasmēm strādāt paaugstināta stresa apstākļos, bet arī no materiāli tehnisko resursu pieejamības.

SVARĪGI! Pašvaldībai katram krīzes gadījumam ir jābūt aprēķinātam un izstrādātam pašvaldības noturības termiņam un tam atbilstošai kapacitātei:

24 st. – 72 st. – 1 ned. – 30 dienas

3.2.Rīcību algoritmi

Rīcības algoritms nav ekspresīvs pasākums, bet gan iepriekš sagatavots un mācībās pārbaudīts, secīgs darbību plāns, kas kalpo kā ceļa rādītājs CAK, nosakot, kā rīkoties konkrētā ārkārtas situācijā.

Rīcības algoritmu izstrādes mērķis ir:

- pasargāt CAK no nevajadzīga laika patēriņa lēmumu pieņemšanā;
- mazināt riska ietekmi un subsidiāro risku iestāšanās iespējamību;
- pasargāt cilvēku dzīvību, veselību un mantu no bojāejas.

Svarīgi ir pieņemt ātrus un pareizus lēmumus, kā arī izvairīties no kļūdām, kuras cilvēki mēdz pieļaut, darbojoties paaugstināta stresa apstākļos.

Rīcības algoritmi balstās uz tūlītēju un strukturētu rīcību.

SVARĪGI! Šajās vadlīnijās aprakstītais rīcības algoritms nav obligāti ieviešams tādā struktūrā, kādā tas ir sagrupēts, un tas nav universāli piemērojams visām krīzes situācijām!

3.2.1.Situācijas izvērtēšana pirms lēmuma par CAK sasaukšanu

Pašvaldības vadītājs, saņemot informāciju par apdraudējumu vai ārkārtas situāciju ar reģionālu vai lokālu ietekmi uz pašvaldības darbības nepārtrauktību, pieņem lēmumu par rīcības grupas sasaukšanu, piesaistot tikai attiecīgos speciālistus notikuma ietekmes mazināšanai vai likvidēšanai, vai arī pieņem lēmumu par CAK sasaukšanu.

Lēmuma pieņemšanas laiks ir ļoti ierobežots, jo krīze var eskalēties, un tās sekas kļūtu smagākas vai pat nenovēršamas!

Lēmumam jābūt balstītam uz pieejamo informāciju par notikumiem un to ietekmi, kā arī likumiski pamatotam.

1. likums "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli"

4.pants. Ārkārtējā situācija un tās izsludināšana

(2) Ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, **kas saistīts ar krīzi vai katastrofu**, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, **ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība.**

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 29.05.2025. likumu, kas stājas spēkā 01.07.2025.)

2. "Nacionālās drošības likums"

23.[3] pants. Pašvaldību pienākumi

(1) Pašvaldības:

2) **izveido krīzes vadības struktūrvienību vai norīko krīzes vadības darbiniekus krīzes vadības pasākumu plānošanai, sagatavošanai un īstenošanai;**

(2) **Pašvaldības ir tiesīgas lūgt Krīzes vadības centra atbalstu krīzes vadības pasākumu plānošanai, sagatavošanai un īstenošanai**.

3.2.2.Rīcību algoritma kārtība

1)Rīkojums par CAK sasaukšanu

Pieņemot lēmumu par CAK sasaukšanu, jānodrošina, ka tiek izpildītas visas nepieciešamās prasības. Ja negadījums notiek ārpus iestādes darba laika, pēc mutiska CAK sasaukšanas paziņojuma būtu jāizdod arī rakstisks rīkojums, kurā jānorāda:

- pamatojums (likuma izpratnē vai citu apstākļu dēļ, kuri jāmin rīkojumā);
- laiks un vieta, kur tiek sasaukta CAK;
- negadījuma notikuma vieta un laiks;
- notikuma īss apraksts;
- sākotnēji mobilizējamie cilvēkresursi;
- sākotnēji mobilizējamie tehniskie resursi;
- sakaru formāts.

SVARĪGI! Pēc krīzes periodā rīkojums kalpos kā atskaites punkts virsstundu aprēķinam, degvielas un citu resursu izmantošanas pamatotībai.

2) CAK apziņošanas shēma

- Telefoniski:
  - Kontaktpersonu telefona numuru saraksts (pieejams gan digitāli, gan fiziski).
- Fiziski:
  - Mājas adreses;
  - Darba adreses;
  - Maršruts.

Telefonu numuru un adrešu saraksts, apziņošanas shēma un atbildīgo personu saraksts ir paredzēts krīzes gadījumam. Jāņem vērā, ka fiziskās apziņošanas kārtība var aizņemt līdz pat divām stundām!

IETEIKUMS! Izstrādāt fiziskās apziņošanas shēmu pēc "egles" principa. Šādu shēmu var izmantot kā universālu rīku arī informācijas nodošanai un izplatīšanai, un tā efektīvi darbojas arī tad, ja citi sakaru kanāli nav pieejami.

Informācija nāk no viena atbildīgā darbinieka "stumbra" CAK izveidotā Krīzes centrā.

CAK darbinieks šo informāciju nodod diviem darbiniekiem, kuri savukārt katrs informāciju nodod tālāk vēl diviem darbiniekiem. Šādi veidojas egles zariem līdzīga shēma, kurā informācija ātri izplatās. Piemēram, 1 darbinieks nodod informāciju 2 darbiniekiem, 2 darbinieki nodod 4, 4 nodod 8, 8 nodod 16, 16 nodod 32 darbiniekiem un tā tālāk. Piecos apziņošanas ciklos informāciju saņem 32 respondenti.

Šādi iespējams palielināt apziņojamo personu skaitu, līdz tiek sasniegti visi respondenti.

Šāda CAK apziņošanas shēma strādā tikai tad, ja katrs darbinieks jau iepriekš zina savu informācijas avotu un tos darbiniekus, kuriem jānodod informācija.

Tādējādi informācijas izplatīšana notiek bez haosa un nav dublējošas apziņošanas, vienlaikus samazinot risku, ka kāda persona netiek apziņota.

SVARĪGI! Šim sarakstam nepieciešama regulāra pārbaude un atjaunošana (vismaz **1 reizi gadā** vai pēc darbinieku sastāva izmaiņām).

SVARĪGI! Apziņošana jāorganizē caur operatīvajiem kanāliem – vadītāja iecelta atbildīgā persona veic CAK apziņošanu. CAK dalībniekiem uz pulcēšanas brīdi maksimāli jāierobežo sarunu laiks pa telefoniem, lai nodrošinātu viņu sasniedzamību!

3) Lomu sadalīšana un atbildīgo personu norīkošana

- CAK vadītājs;
- CAK vadītāja vietnieks;
- Atbildīgie tehniskie speciālisti no komunālās saimniecības uzņēmumiem (elektrība, ūdenssaimniecība, IT, autotransports, materiālās rezerves u.c.);
- Drošības struktūras;
- Atbildīgais par komunikāciju ar presi;
- Atbildīgais par ienākošās informācijas apkopošanu un aktualizēšanu (protokolētājs).

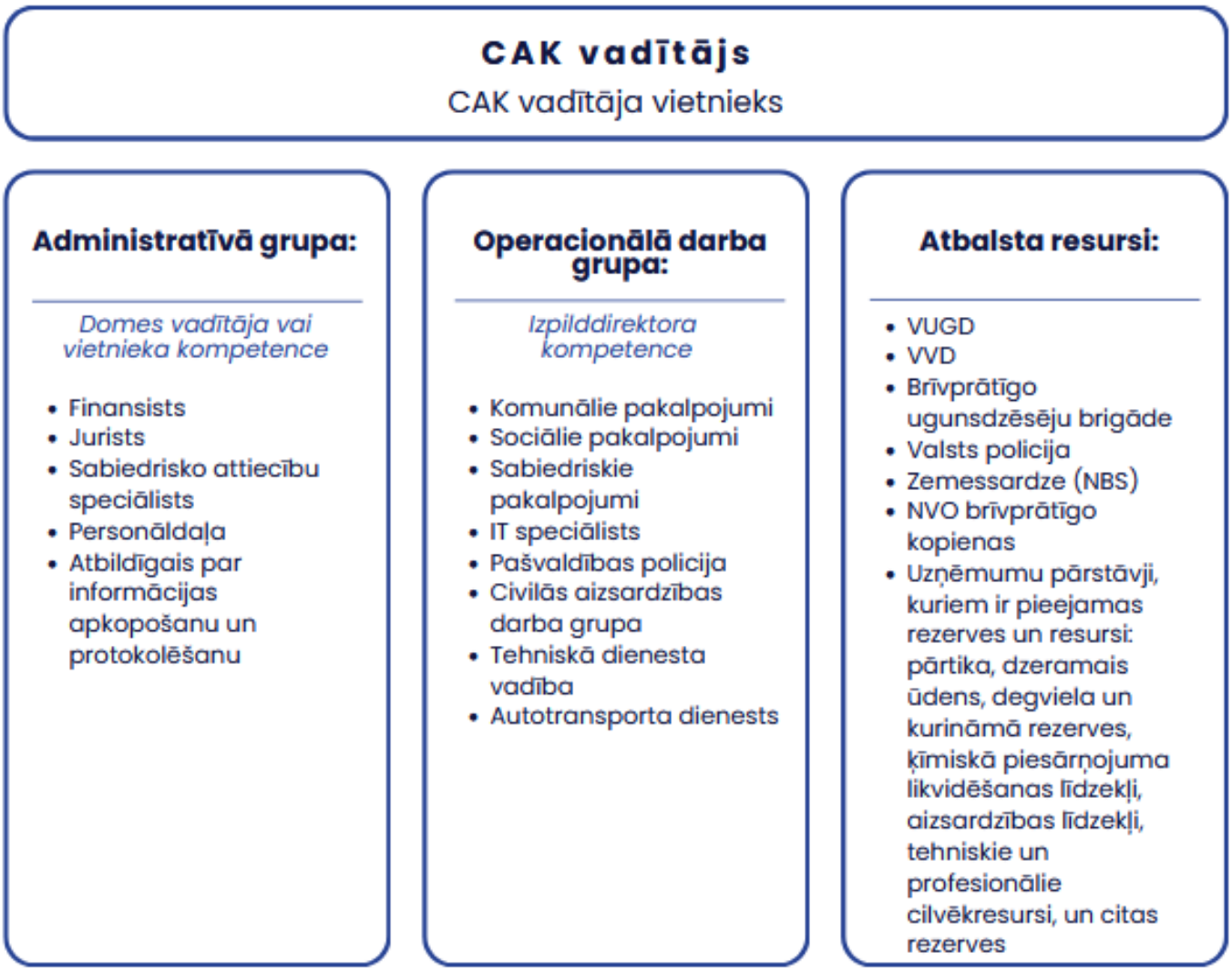

2. tabula. Saraksts ar lomu un atbildības sadalījumu, pielāgots atbilstoši konkrētajam rīcības plānam.

JĀŅEM VĒRĀ! Valsts izsludinātās krīzes gadījumā pašvaldības veido atbalsta grupas Valsts Krīzes padomē.

4) CAK komunikācijas iekšējais un ārējais protokols

SVARĪGI! Operatīvās informācijas apmaiņai ir būtiski noteikt informācijas apmaiņas protokolu un aktivizēt komunikācijas plānu. Rīcībai un zināšanai nepieciešamo vizuālo un rakstisko informāciju dalībnieki ievieto izveidotajā informācijas apmaiņas čatā, bet informāciju ārpus CAK bez CAK vadības saskaņojuma izplatīt nav ieteicams. Visa notikumu secība jāprotokolē, lai nodrošinātu pārskatāmību krīzes dinamikā un pēc krīzes periodā varētu protokolu iesniegt attiecīgajām komisijām izvērtēšanai.

Ārējais protokols – pārstāv uzņēmumu un veido tā tēlu, tāpēc prasa lielāku piesardzību un konsekvenci.

Informāciju sabiedrībai izplata tikai Sabiedrisko attiecību speciālists, CAK vadītājs vai CAK vadītāja vietnieks.

Ārējam protokolam jāaktivizējas, tiklīdz ir skaidrs, kāda informācija jāsniedz iedzīvotājiem.

SVARĪGI! Ilgstoša klusēšana radīs augsni dezinformācijas izplatībai sabiedrībā!

Iekšējais protokols – ātrs, praktisks un vērsts uz cilvēka pamatvajadzību nodrošināšanu, veicinot iekšējo efektivitāti:

- informācija uz tāfeles;
- iekšējās komunikācijas čats;
- citi iekšējās informācijas kanāli. Iekšējais protokols ir ātrs, praktisks un nodrošina cilvēku pamatvajadzības, vienlaikus veicinot iekšējo efektivitāti.

5) CAK operatīvās informācijas čata izveide

Operatīvās informācijas čats tiek izveidots **tikai CAK dalībniekiem** kā iekšējās komunikācijas un informācijas apmaiņas iekšējais rīks.

Čatā notiek ne tikai informācijas apmaiņa starp iesaistītajiem dienestiem, bet tiek atspoguļota arī aktuālā informācija no krīzes skartās vietas un CAK pieņemtie lēmumi. Čata formātā iesaistītie dienesti koordinē savu darbību un resursus, kuri tiek piedāvāti krīzes situācijas ātrākai ierobežošanai, kontrolēšanai un likvidēšanai. Galvenā prioritāte ir efektīvi lēmumi un rīcības ātrums!

SVARĪGI! CAK saziņai jāizmanto tikai drošas, pārbaudītas un no ārējās piekļuves aizsargātas saziņas lietotnes, kas nodrošina slēgtu saziņu tikai komandas locekļiem.

6) Aktuālo zaudējumu un esošās situācijas apzināšana

Jebkurā krīzes situācijā infrastruktūras darbiniekiem un pašai infrastruktūrai ir radušies zaudējumi. Zaudējumu aprēķināšanai ir atvēlēts noteikts laiks, kurā jāpamato un jāaprēķina konkrētās zaudējumu pozīcijas. Zaudējumi ir jāapzinās nekavējoties, jo no to apmēra ir bieži atkarīga tālāko lēmumu pieņemšana.

JĀŅEM VĒRĀ! Īpaši apdraudētās grupas ir bērni, seniori un cilvēki ar ierobežotām pārvietošanās spējām!

Cilvēku zaudējumi:

- Bojāgājušie;
- Ievainotie;
- Bezvēsts pazudušie;
- Evakuētie iedzīvotāji;
- Iedzīvotāji bez pajumtes;
- Psiholoģiski cietušie.

Par šiem zaudējumiem valsts palīdzības un atbalsta dienesti pašvaldībai pieprasīs prioritāro informāciju!

Iespējamie zaudējumi svarīgai pašvaldības kritiskai infrastruktūrai:

- Elektrības padeve;
- Dzeramā ūdens padeve un tehniskais ūdens ugunsdzēšanas sistēmām;
- Kanalizācija un notekūdeņi;
- Siltumapgāde un siltummezglu darbība;
- Sakari (mobilie, internets, radiosakari);

- Mobilitātes infrastruktūra, ceļi, dzelzceļš, tilti, sabiedriskais transports;
- Skolas, bērnudārzi, slimnīcas, sociālās aprūpes iestādes, patversmes.

SVARĪGI!

Savlaicīgi informēt apdrošinātājus!

Ziņot par zaudējumiem VARAM, KEM, Possessor un citām atbildīgajām institūcijām!

Jānoskaidro arī citi apdraudējumi, kas kā sekundārie riski var radīt ievērojamus zaudējumus, piemēram, apdraudējums videi, ķīmiskais piesārņojums (ūdens vai augsnes piesārņojums) vai epidēmiju izplatīšanās risks. **Ja zaudējumi netiek savlaicīgi konstatēti, CAK var zaudēt operatīvās reaģēšanas spēju, var rasties personāla saindēšanās, var kavēties palīdzība iedzīvotājiem, var sākties panika un marodierisms, samazināties iedzīvotāju uzticība CAK, zudīs CAK izveidotā krīzes centra mobilitāte un tiks traucēti galvenie komunikāciju kanāli.**

Šādi riski izraisa CAK rīcības spējas zaudēšanu!

7) Iedzīvotāju zvanu centra ("karstais tālrunis") izveide

Jābūt gataviem jau pirms paziņojuma sniegšanas sabiedrībai! Paziņojumā jāietver informācija, kur vērsties, ja nepieciešama palīdzība.

SVARĪGI! Zvanu centrā nozīmēt tikai pieredzējušus un erudītus darbiniekus, jo CAK jāsniedz precīza, saprotama un savlaicīga informācija, kas iedzīvotājiem palīdz izvērtēt situāciju un draudus sev un līdzcilvēkiem.

1. Kas ir noticis - īss un saprotams skaidrojums atbilstošā valodā.
2. Kur tas ir noticis.
3. Kādi ir apdraudējuma iespējamie riski cilvēku dzīvībai, veselībai vai īpašumam.
4. Cik ilgi apdraudējums varētu turpināties.
5. Evakuācijas un palīdzības saņemšanas vietas un to adreses.
6. Kur iedzīvotāji var saņemt pārtiku, ūdeni, medikamentus, pirmo palīdzību.
7. Transporta izmaiņas un tā pieejamība.
8. Vai darbojas skolas, bērnudārzi, slimnīcas, sociālie dienesti.
9. Vai darbojas veikali un iedzīvotājiem ir pieejami bankomāti skaidras naudas izņemšanai.
10. Izmaiņas komunālajos pakalpojumos (elektrība, apkure, ūdens, atkritumu izvešana).
11. Vai jāevakuējas, vai jāpaliek mājās, jāizvairās no noteiktām vietām.
12. Kā sagatavoties apdraudējumam un tā radītiem riskiem.

Visbeidzot! Norādīt, kur tiks publicēti CAK jaunākie paziņojumi (mājaslapa, sociālie tīkli, radio u.c.).

Paskaidrot, ka CAK situāciju kontrolē un tiek organizēti visi pasākumi apdraudējuma mazināšanai vai likvidēšanai un darbības nepārtrauktības atjaunošanai.

8) Paziņojuma novadīšanas metodes un veidi līdz iedzīvotājiem un pašvaldības infrastruktūras objektiem

Latvijā ir ieviestas divas agrīnās brīdināšanas sistēmas - valsts un pašvaldības izveidotas.

Valsts izveidoja vienotu civilās aizsardzības un agrīnās brīdināšanas sistēmu.

Lielajās valstspilsētās ir izvietotas sirēnas un publiskā skaņas signāla sistēmas.

Tradicionālie signalizācijas veidi:

- Sirēnas, kas tiek aktivizētas visā valstī vai konkrētā pašvaldības administratīvajā teritorijā.
- Publiskie stacionārie megafoni vai skaļruņi, kuri uzstādīti autoostās, dzelzceļa stacijās, tirdzniecības centros, tirgus laukumos.
- Mobilie skaļruņi, kuri izvietoti uz pašvaldības dienesta automašīnām, vai arī atbildīgo dienestu transportlīdzekļos uzstādītas skaļruņu sistēmas.

SVARĪGI! Iedzīvotājam, dzirdot sirēnu signālu, jāseko papildu norādēm no citiem informācijas kanāliem, lai saprastu, par kādu apdraudējumu ir brīdinājums un kādai rīcībai jāseko. Pašvaldības var izmantot arī šādus tradicionālos brīdināšanas veidus:

- Šūnu apraides sistēma
- Pašvaldības oficiālie sociālie tīkli (ja nav bojāta interneta vai elektrības padeve)
- Vietējais Radio kanāls (ja pieejams)
- Vietējais TV kanāls (ja pieejams)
- LV Radio
- LV TV
- Vietējie IT čati

SVARĪGI! Katrā no komunikācijas kanālu nodrošinātājiem ir norīkota atbildīgā persona!

9) Pašvaldības rīcībā esošo resursu un spēju izvērtēšana

Apdraudējuma gadījumā pašvaldības rīcībā esošie resursi netiek būtiski žēloti vai ierobežoti, tādēļ jāorganizē nepārtraukta resursu plānošana un izlietošanas kontrole!

- Aktuāls resursu katalogs (skat. 3. tabulu)
- Nepieciešamo pakalpojumu sniegšanas resursu aktualizācija (pārtikas saņemšana, siltumapgādes nodrošināšana u.c.)
- Aizpildāmo anketu paraugi pielikumā (paraugi, kuri izmantoti mācībās, skat. 3. pielikumu).

10) Pašvaldības iespēju apzināšana (aktualizācija) papildu resursu un palīdzības piesaistei no citām valsts un pašvaldību iestādēm

- Izveidot telefonu vai sakaru kanālu sarakstu, norādot par resursiem atbildīgās personas.

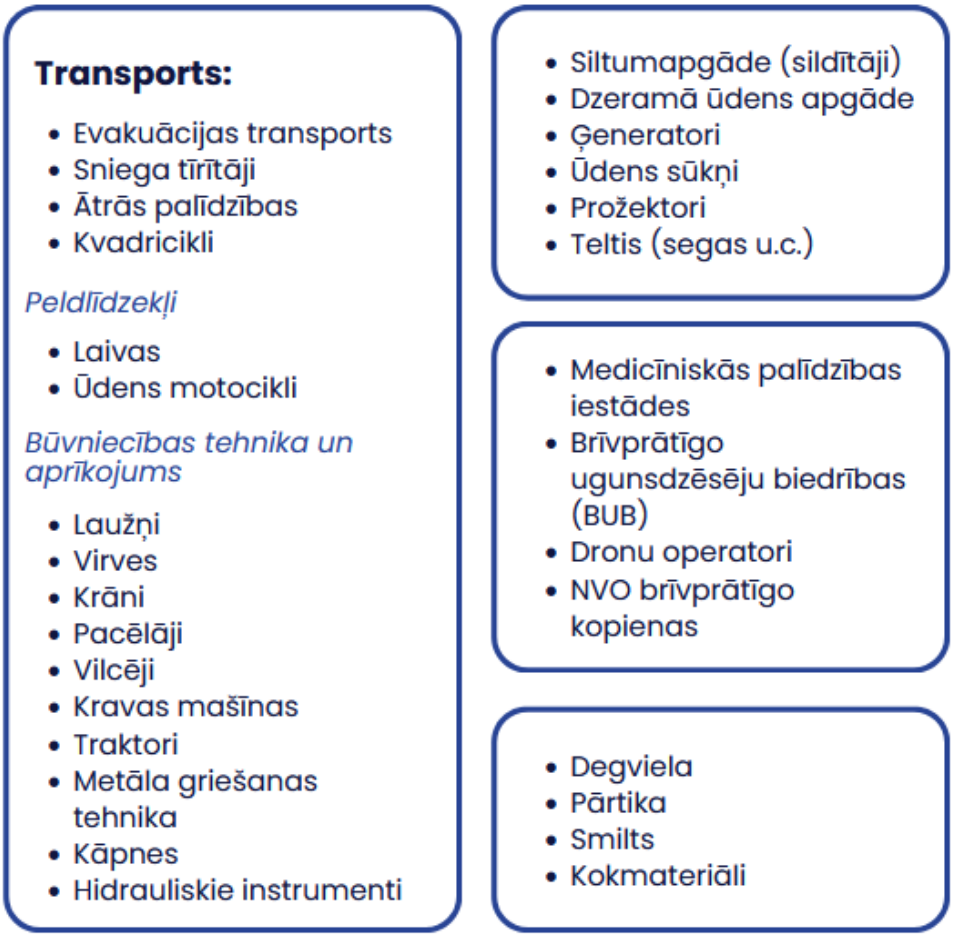

3. tabula. Aktuāls resursu katalogs.

11) Subsidiāro (sekundāro) risku iestāšanās iespējamību izvērtēšana pilsētā vai pašvaldības novadā

Detalizēta analīze par to, kādi papildu (sekundārie) riski var rasties apdraudējumu rezultātā un cik liela ir to iestāšanās varbūtība.

Subsidiārie riski krīzes laikā ir tie, kas nerodas tieši no paša apdraudējuma cēloņiem, bet tie var pastiprināt pašas krīzes sekas. Šeit ir piemēri, ar kādiem subsidiāriem riskiem varētu saskarties pašvaldības un CAK:

- Palielinās iekšējā iedzīvotāju spriedze, savstarpēji konflikti un vardarbība;
- Palielinās migrācija no krīzes skartās pašvaldības;
- Pieaug bezizejas sajūta;
- Pasliktinās iedzīvotāju psiholoģiskā stabilitāte un negācijas no iedzīvotāju puses;
- Veselības aprūpes sistēmas pārslodze vai nespēja nodrošināt kvalitatīvu pakalpojumu;
- Hronisko slimību pacientu aprūpes pasliktināšanās;
- Infekciju izplatības risks, īpaši patversmēs un krīzes centros;
- Mācību procesa pārtraukumi izglītības iestādēs;
- Nestrādās finanšu iestādes un lielākā daļa tirdzniecības vietu;

- Bērnu uzraudzības problēmas, ja vecāki ir iesaistīti krīzes seku novēršanā;
- Komunālo pakalpojumu traucējumi (ūdens, apkure, elektrība, atkritumi);
- Sabiedriskā transporta pieejamības samazināšanās;
- Digitālo sistēmu darbības traucējumi, kas nopietni satrauks daudzus iedzīvotājus;
- Samazinās pašvaldības budžeta ieņēmumi;
- Apdrošināšanas iestādes meklēs faktus un iemeslus riska prēmiju neizmaksāšanai;
- Pieaug pašvaldības izdevumi iedzīvotāju sociālajai palīdzībai;
- Uzņēmumu bankroti, investīciju samazināšanās, investoru neuzticēšanās;
- Nespēja uzturēt vai attīstīt infrastruktūras projektus;
- Noziedzības pieaugums;
- Iedzīvotāji neuzticas pašvaldībai, un tā zaudē savu iepriekšējo reputāciju;
- Cilvēki, kuri nav psiholoģiski noturīgi, krīzes laikā meklēs vainīgos un veltīs nepamatotus pārmetumus un izdomātus apgalvojumus. Pašvaldībai un CAK jābūt iecietīgai un gatavai šādai konfrontācijai!

12) Situāciju modelēšana, lai izvērtētu ietekmi uz citiem pakalpojumu sniedzējiem pašvaldībai un iedzīvotājiem

- Aktīvi darbojoties krīzes centrā un likvidējot krīzes sekas, pastāv risks nepamanīt situācijas, kuras tiešā veidā varētu ietekmēt CAK darbu.
- Pieejamie resursi, tajā skaitā arī finanšu resursi, var strauji beigties.
- Personāls, kurš iesaistīts krīzes risināšanā, var ātri "izdegt".
- Aktuālais jautājums: Kādi pakalpojumi ierobežotā apjomā tomēr būtu nepieciešami iedzīvotājiem arī krīzes laikā?
- Izvērtēt, vai nepieciešams samazināt slodzi uz atsevišķiem infrastruktūras objektiem, piemēram, tiltiem, autoceļiem, ielu apgaismojumu.

13) Pašvaldības objektu un sociālo iestāžu pastāvīgs monitorings visā krīzes skartajā reģionā

Informācijas iegūšanai tiek izmantoti šādi kanāli:

- Informācija no videonovērošanas kamerām,
- Informācija no signalizācijas sistēmām,
- Informācija no sakaru iekārtām,
- Informācija no sociālajos tīklos publicētiem un iedzīvotāju filmētiem materiāliem,
- Informācija no glābšanas un palīdzības darbos iesaistītām struktūrām,
- Informācija no objektu atbildīgajām amatpersonām un darbiniekiem

SVARĪGI! Monitorings jāturpina arī pēc krīzes situācijas atrisināšanas (vismaz 2-3 dienas).

14) CAK darba grafika sastādīšana

Lai nodrošinātu darbības nepārtrauktību 24/7 režīmā un ņemot vērā, ka cilvēkresursu kapacitāte nav neierobežota, darba grafika izveide krīzes situācijā, īpaši strādājot CAK, ir ļoti būtiska.

Psiholoģiskas un fiziskas pārslodzes apstākļos cilvēkiem ir nepieciešams ilgāks atpūtas laiks, lai saglabātu rīcībspēju.

Darba grafika izveide liecina par profesionālu pieeju no CAK puses, jo tas apliecina, ka situācija ir apzināta un ir uzsākta cilvēkresursu sadale. Krīzes situācijā tas sākotnēji var būt nemanāmi, taču pārslodzes rezultātā cilvēkresursiem var iestāties izdegšanas sindroms. Tas palīdz arī organizēt darbu, jo tajā tiek noteikti atbildības sektori, optimāli plānots cilvēkresursu sadalījums un mazinātas neskaidrības un pārpratumi darbu un laika sadalē.

Ja krīzes situācija mainās, eskalējas vai mazinās, darba grafiks palīdz piemēroties jaunajai plānošanas kārtībai.

Svarīga ir komunikācija ar apdraudējuma likvidēšanā iesaistītajiem cilvēkresursiem, lai tie apzinātos savas spējas un to robežas.

SVARĪGI! Strukturēts darba grafiks rada pārliecību gan sabiedrībā, gan citās institūcijās, ka krīzes vadība ir organizēta, pārdomāta un kontrolēta.

15) Darbības krīzes noslēguma fāzē

Par krīzes situācijas noslēgumu paziņot:

- Iedzīvotājiem, kuri atradās krīzes skartajā teritorijā;
- Iedzīvotājiem, kuri tika evakuēti no krīzes skartās teritorijas, norādot drošākos atgriešanās ceļus;
- Iedzīvotājiem, kuri tika iesaistīti krīzes seku likvidēšanā un palīdzības sniegšanā cietušajām apkaimēm.
- Atdot visus krīzē izmantotos resursus (piemēram, strāvas ģeneratorus, ūdens sūkņus, ēdienu pagatavošanas iekārtas, teltis un nojumes, instrumentus un iekārtas, tehniku un aprīkojumu) un materiālās vērtības iesaistītajiem uzņēmumiem un privātpersonām.
- Noskaidrot, kādi resursi vēl būtu jāsaglabā, lai uzraudzītu šķietami stabilizēto situāciju (piemēram, psiholoģiskais atbalsts, palīdzība iedzīvotājiem, kuri zaudējuši īpašumu u.tml.).
- Un visbeidzot, sniegt īsu apkopojošu pārskatu CAK dalībniekiem par būtiskākajiem notikumiem un provizoriskiem zaudējumiem.

4. PĒCKRĪZES MENEDŽMENTS

Pēckrīzes menedžments (angļu val. *post-crisis management*) ir organizācijas vadības posms, kas sākas **pēc krīzes situācijas pārvarēšanas**.

Tā mērķis ir atjaunot normālu uzņēmuma vai pašvaldības darbību, samazināt iepriekšējās negatīvās sekas un analizēt uzņēmuma stiprās un vājās puses, lai nākotnē novērstu līdzīgu apdraudējumu atkārtošanos.

SVARĪGI! Visbiežāk apdraudējuma gadījumā kritiskās infrastruktūras darbiniekiem un pašai kritiskajai infrastruktūrai būs radušies zaudējumi. Zaudējumu aprēķināšanai ir atvēlēts noteikts laiks, kurā ir jāpamato un jāaprēķina konkrētās zaudējumu pozīcijas.

4.1. Situācijas izvērtēšana (*angļu valodā: post-incident review*)

- Izanalizēt, kas tieši notika un kāpēc tas notika. Svarīgi - kas būtu jādara, lai līdzīga situācija nenotiktu.
- Izvērtēt krīzes protokolu, rīcības algoritmus un visu procesu kopumā, tā stiprās un vājās vietas.
- Apkopot viedokļus no visām iesaistītajām institūcijām.

4.2. Zaudējumu un seku novērtējums

- Finansiālie zaudējumi (piemēram, virsstundu apmaksa, degviela, piesaistītie papildu resursi u.c.).
- Ietekme uz iedzīvotājiem, klientiem un sadarbības partneriem.

4.3. Darbības atjaunošana

- Ietekme uz uzņēmumu darbības nepārtrauktību.
- Visu procesu un procedūru atjaunošana.
- Sabiedrības informēšana par ikdienas darbības atjaunošanu.

4.4. Psiholoģiskais atbalsts

- Cilvēki krīzes situācijas uztver dažādi. It īpaši ārkārtas situācijās, kad cilvēki saskaras ar paaugstinātiem riskiem, pašvaldībai būtu jāorganizē:
    - psiholoģiskā palīdzība,
    - papildu tikšanās ar sabiedrību, skaidrojot situāciju un organizētos apdraudējuma mazināšanas pasākumus.

4.5. Pašvaldības reputācija

- Jebkura krīzes situācija var negatīvi ietekmēt pašvaldības reputāciju, un parasti tā izraisa pastiprinātu kritiku!
- Skaidrot sabiedrībai un uzņēmuma darbiniekiem, ka tiek sistemātiski pilnveidoti krīzes vadības un darbības nepārtrauktības plāni.
- Atzīt iespējamās kļūdas vai nepilnības un apliecināt gatavību nekavējoties īstenot preventīvus pasākumus.

4.6. Pēc krīzes mācību organizēšana

- Jebkura krīzes situācija un pats krīzes menedžments ir vērtīgs mācību materiāls.
- Mācībās jāparedz iespējas, kā uzlabot vai papildināt procesus.
- Analizēt, cik efektīva bija risku pārvaldība uzņēmumā.
- Noteikt, kā papildināt darbības nepārtrauktības plānus.

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS

1. Likumdošanas aktu saīsināts apkopojums

1. Ministru kabineta noteikumi Nr. 10 (Rīgā 2026. gada 13. janvārī (prot. Nr. 1 35. §))

Kritiskās infrastruktūras apzināšanas, darbības nepārtrauktības, drošības un noturības pasākumu plānošanas, īstenošanas un incidentu paziņošanas kārtība.

Noteikumi nosaka kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas mērogā īpaši nozīmīgas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas, drošības pasākumu, darbības nepārtrauktības un noturības plānošanas un īstenošanas, kā arī incidentu paziņošanas kārtību, noturības pasākumus, kritiskās infrastruktūras stratēģijas un valsts kritiskās infrastruktūras riska novērtējuma saturu.

3. Noteikumos lietotais termins "**pamatpakalpojums**" attiecināms uz būtiski svarīgu valsts un sabiedrības pamatfunkciju īstenošanas pakalpojumiem, tostarp pakalpojumiem, kas noteikti Komisijas 2023. gada 25. jūlija Deleģētajā regulā (ES) 2023/2450, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes 2022. gada 14. decembra Direktīvu (ES) 2022/2557, izveidojot pamatpakalpojumu sarakstu.

5.4. pasākumu aprakstu, kas nepieciešami, lai palielinātu kritiskās infrastruktūras noturību, tostarp valsts kritiskās infrastruktūras riska novērtējuma kopsavilkumu;

5.5. kritiskās infrastruktūras apzināšanas procesa aprakstu;

5.6. kritiskās infrastruktūras atbalsta pasākumu aprakstu, tostarp pasākumus, kas vērsti uz sadarbības stiprināšanu starp publisko un privāto sektoru;

5.7. kompetento iestāžu sadarbības kārtību, tostarp ar Nacionālo kiberdrošības centru, Krīzes vadības centru un Latvijas Banku, kā arī ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu iestādēm un Eiropas Savienības institūcijām;

5.8. sarakstu ar Kritiskās infrastruktūras noturības stratēģijas īstenošanā iesaistītajām un ieinteresētajām iestādēm, kā arī juridiskajām personām, kas nav kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs;

8. Valsts kritiskās infrastruktūras riska novērtējumā iekļauj:

8.1. iespējamo dabas un cilvēka radīto apdraudējumu analīzi, tostarp starpnozaru vai pārrobežu riskus, kas var ietekmēt kritiskās infrastruktūras noturību;

8.2. valsts un nozaru līmeņa riska novērtējumus, tostarp riska novērtējumu, kas izstrādāts saskaņā ar Valsts civilās aizsardzības plānu;

8.3. informāciju par nozaru savstarpējo atkarību un ietekmi, ko kritiskās infrastruktūras incidenti vienā nozarē var radīt citās nozarēs, tostarp būtiskus riskus iedzīvotājiem un iekšējam tirgum;

8.4. informāciju par iepriekšējiem incidentiem, kas paziņoti saskaņā ar šo noteikumu 5. nodaļu;

8.5. informāciju par riskiem kritiskajai infrastruktūrai valsts apdraudējuma gadījumā.

9. Iekšlietu ministrija atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām informācijas aizsardzības prasībām viena mēneša laikā pēc apstiprināšanas dara zināmu valsts kritiskās infrastruktūras riska novērtējumu vai tā daļu kritiskās infrastruktūras īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem, izmantojot kompetentās valsts drošības iestādes vai nozares ministrijas starpniecību.

13. Šo noteikumu 12. punktā minētās būtiskas traucējošās ietekmes kritēriji ir:

13.1. to lietotāju skaits, kuri izmanto attiecīgās kritiskās infrastruktūras sniegto pamatpakalpojumu;

13.2. apmērs, kādā citas nozares un apakšnozares ir atkarīgas no attiecīgā pamatpakalpojuma;

13.3. ietekme, ko kritiskās infrastruktūras incidents smaguma pakāpes un ilguma ziņā varētu radīt uz cilvēku veselības aizsardzības, drošības, ekonomiskās un sociālās labklājības, kā arī vides un sabiedrības drošības nodrošināšanu;

13.4. kritiskās infrastruktūras tirgus daļa attiecīgā pamatpakalpojuma vai attiecīgo pamatpakalpojumu tirgū;

13.5. ģeogrāfiskā teritorija, ko kritiskās infrastruktūras incidents varētu ietekmēt, tostarp jebkāda pārrobežu ietekme;

13.6. kritiskās infrastruktūras nozīmīgums pietiekama pamatpakalpojuma līmeņa uzturēšanai, ņemot vērā alternatīvu līdzekļu pieejamību minētā pamatpakalpojuma sniegšanai.

4.1. Kritiskās infrastruktūras riska pašnovērtējums

20. Kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs deviņu mēnešu laikā pēc paziņojuma saņemšanas par iekļaušanu kritiskās infrastruktūras kopumā un pēc tam vismaz reizi četros gados veic riska pašnovērtējumu, lai novērtētu riskus, kas varētu traucēt pamatpakalpojumu sniegšanu. Ja kritiskās infrastruktūras īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam ir vairāki kritiskās infrastruktūras kopumā iekļautie objekti, attiecīgais kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs izstrādā vienu visaptverošu kritiskās infrastruktūras riska pašnovērtējumu.

21. Riska pašnovērtējumā ņem vērā visus attiecīgos dabas un cilvēka radītos riskus, kas varētu izraisīt incidentu, tostarp:

21.1. starpnozaru vai pārrobežu riskus;

21.2. nelaimes gadījumus;

21.3. dabas katastrofas;

21.4. ārkārtas medicīniskās situācijas un ārkārtas sabiedrības veselības situācijas;

21.5. hibrīddraudus un citus cilvēka izraisītus draudus, tostarp teroristu nodarījumus;

21.6. to, cik lielā mērā citas nozares ir atkarīgas no kritiskās infrastruktūras sniegtā pamatpakalpojuma;

21.7. to, cik lielā mērā attiecīgā kritiskā infrastruktūra ir atkarīga no pamatpakalpojumiem, ko sniedz citu nozaru kritiskā infrastruktūra, tostarp citās Eiropas Savienības dalībvalstīs un trešajās valstīs;

21.8. identificēto kritisko izejvielu un materiālu trūkumu, materiāltehnisko resursu nepieejamību un citas konstatētās ievainojamības;

21.9. militāru apdraudējumu.

22. Kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs, izstrādājot riska pašnovērtējumu, ņem vērā arī valsts kritiskās infrastruktūras riska novērtējumu, Valsts civilās aizsardzības plānu un nozares draudu novērtējumu vai analīzi, kā arī tiesību aktus par valsts apdraudējuma pārvarēšanu.

27. Valsts drošības iestādes un atbildīgā nozares ministrija atbilstoši kompetencei nodrošina informatīvu un metodoloģisku atbalstu kritiskās infrastruktūras īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam riska pašnovērtējuma izstrādē.

4.2. Noturības un darbības nepārtrauktības pasākumu plānošana

29. Kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs, pamatojoties uz valsts kritiskās infrastruktūras riska novērtējumu un kritiskās infrastruktūras riska pašnovērtējuma rezultātiem, veic samērīgus un atbilstošus tehniskus, drošības un organizatoriskus pasākumus, lai nodrošinātu kritiskās infrastruktūras noturību, tostarp:

29.1. organizatoriskus pasākumus, tostarp nosaka pamatpakalpojumus un ar to nodrošināšanu saistīto kritiskās infrastruktūras funkcionēšanai nozīmīgo informāciju un tehnoloģiskās iekārtas;

29.2. pasākumus incidentu novēršanai, ņemot vērā katastrofu riska mazināšanu un piemērošanos klimata pārmaiņām;

29.3. fiziskās drošības pasākumus, tostarp nodrošina apsardzi, ārējā perimetra drošību, piekļuves kontroli un caurlaižu režīmu;

29.4. darbības nepārtrauktības nodrošināšanas pasākumus, tostarp darbības nepārtrauktības plānošanu valsts apdraudējuma gadījumam;

29.5. reaģēšanas pasākumus incidentu seku novēršanai un mazināšanai, nosakot rīcību šo noteikumu 23. punktā minēto apdraudējumu situācijās;

29.6. darbības atjaunošanas pasākumus pēc incidentiem, ja tika traucēta pamatpakalpojuma nodrošināšanas nepārtrauktība;

29.7. personāla vadības pasākumus, tostarp nosaka kritisko personālu darbības nepārtrauktības nodrošināšanai, kvalifikācijas prasības, kā arī to darbinieku apzināšanu, ieskaitot ārpakalpojuma sniedzējus, kuriem ir piekļuve kritiskās infrastruktūras funkcionēšanai nozīmīgajai informācijai un tehnoloģiskajām iekārtām, par kurām nepieciešams saņemt valsts drošības iestāžu atzinumu saskaņā ar Nacionālās drošības likuma $22.^2$ panta $3.^3$ daļu;

29.8. personāla apmācību un informētības paaugstināšanu par šo noteikumu 29.2., 29.3., 29.4., 29.5., 29.6. un 29.7. apakšpunktā minētajiem pasākumiem.

40. Enerģētiskās krīzes, augsta un īpaši augsta terorisma draudu līmeņa, ārkārtējas situācijas un izņēmuma stāvokļa izsludināšanas gadījumā Ministru kabinets var lemt, ka Nacionālie bruņotie spēki vai Valsts policija pārņem atsevišķas B, C un D kategorijas kritiskās infrastruktūras pilnīgu vai daļēju fiziskās drošības pasākumu nodrošināšanu.

49. Kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs norīko par kritiskās infrastruktūras noturību atbildīgo personu un nosaka tās uzdevumus.

50. Par kritiskās infrastruktūras noturību atbildīgā persona var būt persona:

50.1. kurai ir Latvijas pilsonība;

50.2. kura nav sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu;

50.3. kura nav notiesāta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, atbrīvojot no soda;

50.4. kura nav saukta pie kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, izņemot gadījumu, ja persona ir saukta pie kriminālatbildības, bet kriminālprocess pret to izbeigts uz reabilitējoša pamata;

50.5. pār kuru nav nodibināta aizgādnība;

50.6. kura nav vai nav bijusi PSRS, Latvijas PSR vai kādas ārvalsts drošības dienesta štata vai ārštata darbinieks, aģents, rezidents vai konspiratīvā dzīvokļa turētājs;

50.7. kura nav vai nav bijusi ar Latvijas Republikas likumiem, Augstākās padomes lēmumiem vai tiesas nolēmumiem aizliegto organizāciju dalībnieks (biedrs) pēc šo organizāciju aizliegšanas;

50.8. kurai nav diagnosticēti psihiski traucējumi vai alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu atkarība, kas dod pamatu apšaubīt fiziskās personas uzticamību;

50.9. kura saskaņā ar valsts drošības iestāžu vai Valsts policijas rīcībā esošajām ziņām nepieder pie organizētās noziedzības grupējuma, nelikumīga militarizēta vai bruņota formējuma, kā arī pie nevalstiskās organizācijas vai nevalstisko organizāciju apvienības, kas uzsākusi darbību (juridisko) pirms tās reģistrācijas vai turpina darboties pēc tam, kad tās darbība ir apturēta vai izbeigta ar tiesas nolēmumu;

50.10. kura neieņem amatu institūcijās vai komercsabiedrībās, kuru īpašnieks, tiesiskais valdītājs vai patiesais labuma guvējs ir Krievijas Federācijas vai Baltkrievijas Republikas pilsonis.

5. Incidentu paziņošana

56. Kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs nekavējoties informē kompetento iestādi par incidentiem, iesniedzot kompetentajai iestādei sākotnēju paziņojumu, cik drīz vien iespējams, bet ne vēlāk kā 24 stundu laikā pēc tam, kad ir uzzinājis par incidentu.

57. Kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs, izvērtējot incidenta rezultātā radītā traucējuma būtiskumu uz pamatpakalpojuma sniegšanu, cita starpā ņem vērā šādus kritērijus:

57.1. traucējuma skarto lietotāju skaits un īpatsvars;

57.2. traucējuma ilgums;

57.3. traucējuma skartā ģeogrāfiskā teritorija, ņemot vērā to, vai šis apgabals ir ģeogrāfiski izolēts.

64. Kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs pēc iespējas ātrāk, bet ne vēlāk kā viena mēneša laikā pēc sākotnējā paziņojuma iesniegšanas, ja kompetentā iestāde un kritiskās infrastruktūras īpašnieks vai tiesiskais valdītājs nav vienojušies citādi, sagatavo un iesniedz kompetentajai iestādei detalizētu ziņojumu, kas papildina sākotnējo paziņojumu ar pilnīgāku informāciju par incidentu. Ziņojumā iekļauj:

64.1. incidenta detalizētu aprakstu;

64.2. incidenta iemeslus un cēloņus;

64.3. incidenta ietekmi uz pamatpakalpojumu sniegšanu;

64.4. veiktos vai plānotos pasākumus incidenta seku mazināšanai;

2. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums

1) **civilā aizsardzība** — tādu organizatorisku, inženiertehnisku, ekonomisku, finansiālu, sociālu, izglītojošu un zinātnisku pasākumu kopums, kurus īsteno valsts un pašvaldību institūcijas un sabiedrība, lai nodrošinātu cilvēku, vides un īpašuma drošību, kā arī īstenotu atbilstošu rīcību katastrofas un katastrofas draudu gadījumā;

6.pants. Katastrofas pārvaldīšana

9) pašvaldības — katastrofas pašvaldības administratīvajā teritorijā, kuras saistītas ar ēku un būvju sabrukšanu, avāriju siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu vai kanalizācijas sistēmā.

11.pants. Pašvaldības domes, tās priekšsēdētāja, pašvaldības institūcijas un tās vadītāja uzdevumi un tiesības

(1) Pašvaldības domes uzdevumi ir šādi:

1) nodrošināt pašvaldības institūcijas ar tām civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas jomā noteikto uzdevumu izpildei nepieciešamo finansējumu;

2) apstiprināt sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijas nolikumu un sastāvu;

3) apstiprināt sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plānu;

4) pēc katastrofas pārvaldīšanas subjekta pieprasījuma sniegt informāciju par pašvaldības domes un pašvaldības institūciju rīcībā esošajiem resursiem, kas izmantojami katastrofas pārvaldīšanai;

5) nodrošināt iedzīvotāju evakuāciju no katastrofas apdraudētajām vai skartajām teritorijām, kā arī šo iedzīvotāju uzskaiti, pagaidu izmitināšanu, ēdināšanu un sociālo aprūpi;

6) savu iespēju robežās nodrošināt katastrofas pārvaldīšanā iesaistītajām valsts un pašvaldības institūciju amatpersonām, juridiskajām un fiziskajām personām piemērotus darba un sadzīves apstākļus;

7) piedalīties civilās aizsardzības mācībās un organizēt pašvaldības civilās aizsardzības mācības.

3) tiek izstrādāts un iesniegts apstiprināšanai katrā pašvaldības domē sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāna projekts.

(5) Civilās aizsardzības uzdevumu izpildi pašvaldības institūcijā nodrošina un vada pašvaldības institūcijas vadītājs.

(6) Pašvaldības institūcijas vadītāja uzdevumi ir šādi:

1) plānot un īstenot pašvaldības institūcijas nepārtrauktas darbības nodrošināšanai katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā nepieciešamo rīcību;

2) izstrādāt, saskaņot ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu un apstiprināt pašvaldības institūcijas īpašumā vai valdījumā esoša paaugstinātas bīstamības objekta civilās aizsardzības plānu;

3) nodrošināt sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plānā pašvaldības institūcijai noteikto pasākumu izpildi;

4) nodrošināt pašvaldības institūcijas nodarbināto un apmeklētāju drošību tās īpašumā vai valdījumā esošā objektā vai paaugstinātas bīstamības objektā;

5) pēc pašvaldības domes pieprasījuma sniegt informāciju par pašvaldības institūcijas rīcībā esošajiem resursiem, kas izmantojami katastrofas pārvaldīšanai.

(7) Pašvaldības dome un pašvaldības institūcijas atbilstoši savai darbības jomai izstrādā un sniedz rekomendācijas valsts un pašvaldības institūcijām, objektu un paaugstinātas bīstamības objektu

īpašniekiem un tiesiskajiem valdītājiem, kā arī sniedz iedzīvotājiem ieteikumus par katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā nepieciešamo rīcību.

(7[1]) Pašvaldības dome saistošajos noteikumos nosaka to personu kategorijas, kuru īpašumā pašvaldība organizē šā panta otrās daļas 6. punktā minētos vides sakārtošanas pasākumus, un kārtību, kādā pašvaldība izskata šo personu iesniegumus, kā arī kārtību, kādā pašvaldība pēc katastrofas organizē vides sakārtošanas pasākumus citai personai piederošā nekustamajā īpašumā.

(8) Pašvaldības domei un pašvaldības institūcijām atbilstoši savai darbības jomai ir tiesības rakstveidā slēgt pakalpojumu un sadarbības līgumus vai vienošanās civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas jomā ar citām valsts vai pašvaldības institūcijām, juridiskajām vai fiziskajām personām.

(9) Ja sadarbības teritoriju veido vairākas pašvaldības, tad sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijas priekšsēdētājs ir pēc iedzīvotāju skaita lielākās pašvaldības domes priekšsēdētājs vai arī tas pašvaldības domes priekšsēdētājs, kuru ar vienkāršu balsu vairākumu ir ievēlējuši pārējo pašvaldību domju priekšsēdētāji, bet viņa vietnieki ir pārējo pašvaldību domju priekšsēdētāji un šā likuma 10.panta pirmās daļas 6.punktā minētā Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersona.

Svarīgi ir visās krīzes situācijās vadīties no likumdošanas aktiem, kuros ir stingri nodalītas pašvaldību atbildības, kompetences un lēmumu pieņemšanas juridiskais ietvars.

Šajā sadaļā ir citēti likumu panti, kuros tieši pieminēta pašvaldības rīcība, bet tos nedrīkst izcelt ārpus likuma pārējo pantu konteksta.

Visu procesu plānošanas pamats ir Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums

2) **civilā aizsardzība** — tādu organizatorisku, inženiertehnisku, ekonomisku, finansiālu, sociālu, izglītojošu un zinātnisku pasākumu kopums, kurus īsteno valsts un pašvaldību institūcijas un sabiedrība, lai nodrošinātu cilvēku, vides un īpašuma drošību, kā arī īstenotu atbilstošu rīcību katastrofas un katastrofas draudu gadījumā;

3) Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi ir šādi:

1) nodrošināt cilvēku, vides un īpašuma drošību;

2) pēc iespējas nodrošināt sabiedrībai minimāli nepieciešamās pamatvajadzības katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā;

3) savlaicīgi prognozēt katastrofas draudus;

4) plānot un savlaicīgi veikt preventīvos pasākumus;

5) sniegt palīdzību katastrofā cietušajiem un mazināt kaitējumu, ko katastrofa radījusi, vai var radīt cilvēkiem, videi un īpašumam;

6) plānot un veikt atjaunošanas pasākumus;

7) normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sniegt un saņemt starptautisko palīdzību;

8) atbalstīt valsts aizsardzības sistēmu, ja noticis militārs iebrukums vai sācies karš.

4.pants. Katastrofu veidi un mērogi

(1) Atbilstoši katastrofas cēloņiem izšķir:

1) dabas katastrofas:

a) ģeofiziskās — zemestrīces, zemes nogruvumi,

b) hidroloģiskās — pali, plūdi, ledus sastrēgumi,

c) meteoroloģiskās — lietusgāzes, krusa, sniega sanesumi, vētras, viesuļi,

d) klimatoloģiskās — stiprs sals vai karstums, apledojums, sausums, mežu un kūdras purvu ugunsgrēki,

e) bioloģiskās — epidēmijas, epizootijas, epifitotijas,

f) kosmiskās — meteorītu nokrišana, ģeomagnētiskās vētras;

2) cilvēku izraisītās jeb antropogēnās katastrofas:

a) tehnogēnās katastrofas, kuras rodas ķīmisko, radioaktīvo un bioloģisko vielu noplūdes, ēkās un būvēs izcēlušos ugunsgrēku, sprādzienu, dambju un citu hidrotehnisko būvju pārrāvumu, elektrotīklu bojājumu, komunālo tīklu avāriju, ēku un būvju sabrukuma vai transporta avāriju rezultātā,

b) sabiedriskās nekārtības, terora akti un iekšējie nemieri.

6.pants. Katastrofas pārvaldīšana

3) Klimata un enerģētikas ministrija — katastrofas, kuras saistītas ar enerģijas ražošanas vai enerģijas un energoresursu transportēšanas infrastruktūru (gāzes noplūde maģistrālajos gāzes vados, avārija gāzes un degvielas apgādes sistēmās, enerģijas ražošanas iekārtu, hidroelektrostaciju hidrotehnisko būvju infrastruktūras avārija, elektrotīklu bojājumi), kā arī katastrofas, kuras saistītas ar bīstamu ķīmisko vielu un maisījumu noplūdi, izņemot noplūdi jūrā un iekšējos ūdeņos no bāzes līnijas līdz jūras krasta līnijai, tostarp gadījumos, kad piesārņots jūras krasts, ar radiācijas avāriju, kā arī ar vētrām, viesuļiem, lietusgāzēm, paliem, plūdiem, krusu, stipru salu, apledojumu, sniega sanesumiem, ledus sastrēgumiem vai lielu karstumu;

9) pašvaldības — katastrofas pašvaldības administratīvajā teritorijā, kuras saistītas ar ēku un būvju sabrukšanu, avāriju siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu vai kanalizācijas sistēmā.

11.pants. Pašvaldības domes, tās priekšsēdētāja, pašvaldības institūcijas un tās vadītāja uzdevumi un tiesības

(1) Pašvaldības domes uzdevumi ir šādi:

1) nodrošināt pašvaldības institūcijas ar tām civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas jomā noteikto uzdevumu izpildei nepieciešamo finansējumu;

2) apstiprināt sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijas nolikumu un sastāvu;

3) apstiprināt sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plānu;

4) pēc katastrofas pārvaldīšanas subjekta pieprasījuma sniegt informāciju par pašvaldības domes un pašvaldības institūciju rīcībā esošajiem resursiem, kas izmantojami katastrofas pārvaldīšanai;

5) nodrošināt iedzīvotāju evakuāciju no katastrofas apdraudētajām vai skartajām teritorijām, kā arī šo iedzīvotāju uzskaiti, pagaidu izmitināšanu, ēdināšanu un sociālo aprūpi;

6) savu iespēju robežās nodrošināt katastrofas pārvaldīšanā iesaistītajām valsts un pašvaldības institūciju amatpersonām, juridiskajām un fiziskajām personām piemērotus darba un sadzīves apstākļus;

7) piedalīties civilās aizsardzības mācībās un organizēt pašvaldības civilās aizsardzības mācības.

(2) Pašvaldības domei ir tiesības:

1) šajā likumā pašvaldībām noteiktās kompetences ietvaros pieprasīt un bez maksas saņemt no valsts un pašvaldības institūcijām, juridiskajām un fiziskajām personām civilajai aizsardzībai un katastrofas pārvaldīšanai nepieciešamo informāciju;

2) ierosināt, lai Ministru prezidents pārņem vietēja mēroga katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu;

3) vietēja mēroga katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanā iesaistīt valsts un pašvaldības institūcijas, juridiskās un fiziskās personas, kā arī to rīcībā esošos resursus;

4) katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā ierobežot personu pulcēšanos un pārvietošanos attiecīgajā administratīvajā teritorijā vai tās daļā uz laiku līdz divām nedēļām, par ierobežojumiem un to atcelšanu informējot Ministru kabinetu un blakus esošās pašvaldības, kā arī publicējot attiecīgus paziņojumus plašsaziņas līdzekļos;

5) uzlikt tās padotībā esošai institūcijai pienākumu izstrādāt attiecīga objekta civilās aizsardzības plānu, kas saskaņojams ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu;

6) pēc katastrofas organizēt vides sakārtošanas pasākumus publiskajā ārtelpā, kā arī, pamatojoties uz personas iesniegumu, — fiziskajai personai piederošā nekustamajā īpašumā. Vides sakārtošanas pasākumi publiskajā ārtelpā vai fiziskajai personai piederošā nekustamajā īpašumā ir darbības, kas veicamas, lai novērstu cilvēku drošības un veselības apdraudējumu un atjaunotu publiskās ārtelpas pieejamību un sanitāro tīrību.

(3) Pašvaldības domes priekšsēdētājs vada civilās aizsardzības uzdevumu izpildi pašvaldībā un nodrošina šā likuma 6.panta pirmās daļas 9.punktā minētās vietēja mēroga katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu.

(4) Ja pašvaldības domes priekšsēdētājs ir iecelts par sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijas priekšsēdētāju, viņš nodrošina, ka sadarbībā ar valsts un pašvaldību institūcijām, juridiskajām un fiziskajām personām:

1) tiek izstrādāts, ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu saskaņots un katras pašvaldības domei apstiprināšanai iesniegts sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijas nolikums;

2) tiek noteikts un katras pašvaldības domei apstiprināšanai iesniegts sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijas sastāvs;

3) tiek izstrādāts un iesniegts apstiprināšanai katrā pašvaldības domē sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāna projekts.

(5) Civilās aizsardzības uzdevumu izpildi pašvaldības institūcijā nodrošina un vada pašvaldības institūcijas vadītājs.

(6) Pašvaldības institūcijas vadītāja uzdevumi ir šādi:

1) plānot un īstenot pašvaldības institūcijas nepārtrauktas darbības nodrošināšanai katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā nepieciešamo rīcību;

2) izstrādāt, saskaņot ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu un apstiprināt pašvaldības institūcijas īpašumā vai valdījumā esoša paaugstinātas bīstamības objekta civilās aizsardzības plānu;

3) nodrošināt sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plānā pašvaldības institūcijai noteikto pasākumu izpildi;

4) nodrošināt pašvaldības institūcijas nodarbināto un apmeklētāju drošību tās īpašumā vai valdījumā esošā objektā vai paaugstinātas bīstamības objektā;

5) pēc pašvaldības domes pieprasījuma sniegt informāciju par pašvaldības institūcijas rīcībā esošajiem resursiem, kas izmantojami katastrofas pārvaldīšanai.

(7) Pašvaldības dome un pašvaldības institūcijas atbilstoši savai darbības jomai izstrādā un sniedz rekomendācijas valsts un pašvaldības institūcijām, objektu un paaugstinātas bīstamības objektu īpašniekiem un tiesiskajiem valdītājiem, kā arī sniedz iedzīvotājiem ieteikumus par katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā nepieciešamo rīcību.

(7[1]) Pašvaldības dome saistošajos noteikumos nosaka to personu kategorijas, kuru īpašumā pašvaldība organizē šā panta otrās daļas 6. punktā minētos vides sakārtošanas pasākumus, un kārtību, kādā pašvaldība izskata šo personu iesniegumus, kā arī kārtību, kādā pašvaldība pēc katastrofas organizē vides sakārtošanas pasākumus citai personai piederošā nekustamajā īpašumā.

(8) Pašvaldības domei un pašvaldības institūcijām atbilstoši savai darbības jomai ir tiesības rakstveidā slēgt pakalpojumu un sadarbības līgumus vai vienošanās civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas jomā ar citām valsts vai pašvaldības institūcijām, juridiskajām vai fiziskajām personām.

(9) Ja sadarbības teritoriju veido vairākas pašvaldības, tad sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijas priekšsēdētājs ir pēc iedzīvotāju skaita lielākās pašvaldības domes priekšsēdētājs vai arī tas pašvaldības domes priekšsēdētājs, kuru ar vienkāršu balsu vairākumu ir ievēlējuši pārējo pašvaldību domju priekšsēdētāji, bet viņa vietnieki ir pārējo pašvaldību domju priekšsēdētāji un šā likuma 10.panta pirmās daļas 6.punktā minētā Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersona.

(10) Sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plānu apstiprina katra pašvaldības dome atsevišķi.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 22.09.2022. un 05.06.2025. likumu, kas stājas spēkā 03.07.2025.)

25.pants. Civilās aizsardzības sistēmas finansēšana

Valsts institūcija savas darbības jomai atbilstošo civilās aizsardzības uzdevumu izpildi finansē no tās budžetā šim mērķim paredzētajiem valsts budžeta līdzekļiem, pašvaldību institūcijas — no to budžetos šim mērķim paredzētajiem līdzekļiem, juridiskās un fiziskās personas — no saviem līdzekļiem.

Pašvaldībām, rīkojot mācības, stingri jānodala **Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā** noteiktais atšķirīgais atbildības regulējums no atbildības un papildu pilnvaru deleģējuma **likumā "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli".**

3. Likums "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli"

1.pants. Likuma mērķis

Likuma mērķis ir nodrošināt nacionālo drošību valsts apdraudējuma gadījumā.

2.pants. Likuma darbība

Likums nosaka kārtību, kādā izsludina un atceļ īpašu tiesisko režīmu — ārkārtējo situāciju vai izņēmuma stāvokli —, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības, to ierobežojumus, īpašos pienākumus un tiesiskuma nodrošināšanu šo tiesisko režīmu spēkā esamības laikā.

4.pants. Ārkārtējā situācija un tās izsludināšana

(1) Ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā Ministru kabinetam ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā un apjomā ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus.

(2) Ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, kas saistīts ar krīzi vai katastrofu, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 29.05.2025. likumu, kas stājas spēkā 01.07.2025.)

5.pants. Ministru kabineta tiesības izsludināt ārkārtējo situāciju

(1) Ārkārtējo situāciju izsludina Ministru kabinets uz noteiktu laiku, bet ne ilgāku par trim mēnešiem.

6.pants. Pieprasījums izsludināt ārkārtējo situāciju

(1) Ārkārtējās situācijas izsludināšanu var pieprasīt:

1) Valsts kancelejas Krīzes vadības centrs;

2) par nozari atbildīgā ministrija;

3) pašvaldības dome.

18.[1] pants. Skaidras naudas saņemšana valsts apdraudējuma pārvarēšanai

Valsts aizsardzības plānošanas dokumentos noteiktajos gadījumos un kārtībā par valsts apdraudējuma pārvarēšanu atbildīgās valsts tiešās pārvaldes iestādes, lai īstenotu šā likuma 13. panta pirmās daļas 4. punktā minēto pasākumu kopumu, var no Valsts kases konta Latvijas Bankā saņemt skaidru naudu. Latvijas Banka izsniedz šajā pantā minētajām iestādēm skaidru naudu no Latvijas Bankas Valsts kases kontā esošajiem naudas līdzekļiem. Valsts aizsardzības plānošanas dokumentos noteiktajos gadījumos un kārtībā par valsts apdraudējuma pārvarēšanu atbildīgās valsts tiešās pārvaldes iestādes atmaksā neizmantoto skaidro naudu Latvijas Bankā, un Latvijas Banka to pieņem un ieskaita Valsts kases kontā

19.pants. Ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā pieļaujamais tiesību ierobežojumu apjoms

(1) Ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā visām fiziskajām un juridiskajām personām jāpakļaujas valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, kā arī to amatpersonu likumīgajām prasībām.

Rīkojot mācības valsts apdraudējuma scenārijos, pašvaldībām jāpievērš uzmanība tam, ka daļa funkciju pāriet citu formējumu un juridisko personu kompetencē, bet pašvaldības ievēro šajā likumā tām deleģētās tiesības.

4. Nacionālās drošības likums

1.pants. Nacionālā drošība

(1) Nacionālā drošība ir valsts un sabiedrības īstenotu vienotu, mērķtiecīgu pasākumu rezultātā sasniegts stāvoklis, kurā ir garantēta valsts neatkarība, tās konstitucionālā iekārta un teritoriālā integritāte, sabiedrības brīvas attīstības perspektīva, labklājība un stabilitāte.

(2) Nacionālās drošības garantēšana ir valsts pamatpienākums.

2.pants. Likuma mērķis

Likums nosaka nacionālās drošības sistēmu un tās uzdevumus, nacionālās drošības sistēmas subjektu kompetenci, to darbības saskaņošanas, nodrošināšanas un kontroles principus un kārtību.

(3) Nacionālās drošības sistēmas darbība balstās uz civilmilitāro sadarbību, kā arī uz sadarbību starp valsts varu un pārvaldi realizējošām institūcijām atkarībā no valsts apdraudējuma un krīzes veida, intensitātes un rakstura. Civilmilitārā sadarbība ir plānota un saskaņota valsts pārvaldes iestāžu, sabiedrības un Nacionālo bruņoto spēku darbība valsts apdraudējuma pārvarēšanai. Civilmilitārās sadarbības pamatprincipi ir efektīva savstarpējās sadarbības koordinācija, vienota izpratne par kopējiem mērķiem un dalīta atbildība par mērķu sasniegšanas rezultātiem.

17. pants. Pašvaldību kompetence

Pašvaldības:

1) piedalās sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanā attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā;

2) sniedz valsts drošības iestādēm un Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem palīdzību nacionālās drošības pasākumu veikšanā;

3) veic valsts pārvaldes funkcijas, kuru izpilde likumā noteiktajā kārtībā nodota attiecīgajai pašvaldībai.

22.^{2} pants. Kritiskā infrastruktūra

(1) Kritiskā infrastruktūra ir Latvijas Republikā izvietoti objekti, sistēmas vai to daļas un pakalpojumi, kuri ir būtiski svarīgu sabiedrības funkciju īstenošanas, kā arī cilvēku veselības aizsardzības, drošības, ekonomiskās vai sociālās labklājības nodrošināšanai un kuru iznīcināšana vai darbības traucējumi būtiski ietekmētu valsts un sabiedrības pamatfunkciju īstenošanu, izņemot šā likuma 22.^{3} pantā minētos kritiskos finanšu pakalpojumus un ar tiem saistītās finanšu tirgus infrastruktūras, tajā skaitā maksājumu un finanšu instrumentu norēķinu sistēmas likuma "Par norēķinu galīgumu maksājumu un finanšu instrumentu norēķinu sistēmās" izpratnē.

(2) Kritisko infrastruktūru klasificē šādi:

1) valsts līmeņa sevišķi svarīga kritiskā infrastruktūra (A kategorijas kritiskā infrastruktūra), kuras iznīcināšana vai darbības spēju samazināšana būtiski apdraud valsts pārvaldīšanu un drošību;

2) valsts līmeņa svarīga kritiskā infrastruktūra (B kategorijas kritiskā infrastruktūra), kuras iznīcināšana vai darbības spēju samazināšana apgrūtina valsts pārvaldīšanu un apdraud sabiedrības un valsts drošību;

3) **pašvaldību un nozaru kritiskā infrastruktūra (C kategorijas kritiskā infrastruktūra), kuras iznīcināšana vai darbības spēju samazināšana apgrūtina pašvaldību darbību vai nozaru pārvaldīšanu, kā arī apdraud sabiedrības drošību;**

4) **nozaru kritiskā infrastruktūra (D kategorijas kritiskā infrastruktūra), kuras iznīcināšana, darbības spēju samazināšana vai kritisko pakalpojumu sniegšanas pārtraukšana izsludināta izņēmuma stāvokļa laikā vai kara laikā būtiski apdraud sabiedrības un valsts drošību.**

22.^{3} pants. Kritiskie finanšu pakalpojumi

(1) Kritiskie finanšu pakalpojumi ir skaidras un bezskaidras naudas maksājumi, kurus Latvijas Republikā sniedz Latvijas Republikā licencēta kredītiestāde vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī licencēta (reģistrēta) kredītiestāde (turpmāk — kredītiestāde).

(2) Lai nodrošinātu kritisko finanšu pakalpojumu pieejamību valsts apdraudējuma gadījumā, kredītiestāde izstrādā darbības nepārtrauktības plānu, kurā norāda to ārpakalpojumu sniedzēju pienākumus, kurus kredītiestāde ir piesaistījusi kritisko finanšu pakalpojumu nodrošināšanai, un iesniedz šo plānu Latvijas Bankai. Kredītiestāde ne retāk kā reizi gadā pārskata un atjauno darbības nepārtrauktības plānu un to testē.

22.[5] pants. Krīze un krīzes vadība

(1**) Krīze ir neparedzēts valsti un sabiedrību apdraudošs notikums vai situācija, kad ikdienas spējas nav pietiekamas tās postošo apstākļu novēršanai un nepieciešama stratēģiska, adaptīva un savlaicīga reakcija, lai saglabātu valsts, sabiedrības, vides vai saimnieciskās darbības drošību vai cilvēku veselību un dzīvību.**

(2) Krīzes vadība ietver pasākumus krīzes vadības procesu plānošanai, ieviešanai, īstenošanai un sistēmiskai attīstīšanai. Krīzes vadību īsteno, ievērojot krīzes vadības satvara elementus un krīzes vadības principus.

(2) Ministru kabinets:

1) pieņem lēmumus krīzes un valsts apdraudējuma gadījumā;

23.[3] pants. Pašvaldību pienākumi

(1) Pašvaldības:

1) veic Ministru kabineta lēmumā par pastiprinātu robežapsardzības sistēmas darbības režīmu, lēmumā par ārkārtējo situāciju un lēmumā par izņēmuma stāvokli noteiktos pasākumus;

2) **izveido krīzes vadības struktūrvienību vai norīko krīzes vadības darbiniekus krīzes vadības pasākumu plānošanai, sagatavošanai un īstenošanai;**

3) veic šā likuma 23.[2] panta pirmās daļas 3., 4. un 6. punktā noteiktos pienākumus.

(2) **Pašvaldības ir tiesīgas lūgt Krīzes vadības centra atbalstu krīzes vadības pasākumu plānošanai, sagatavošanai un īstenošanai**.

36.pants. Valsts civilās aizsardzības plāns

(1) Valsts civilās aizsardzības plāns ietver valsts civilās aizsardzības sistēmas nodrošināšanas pasākumus, kā arī ārkārtējām situācijām paredzētus preventīvus, gatavības un reaģēšanas pasākumus un šādu situāciju seku likvidēšanas pasākumus, kā arī nosaka civilās aizsardzības sistēmas darbību militāra iebrukuma vai kara gadījumā.

(2) Valsts civilās aizsardzības plānu:

1) izstrādā Iekšlietu ministrija;

2) apstiprina Ministru kabinets.

Pašvaldībām ir jābūt informētām par procesu, kas tiek piemērots kritiskās infrastruktūras identificēšanai un darbības nepārtrauktības plānošanai.